

Marco Jesu Cristo yee kitire ohâ'ke niî'

A'ti pūri a'tiro weéro ohâ no'opâ niisé niî'

Judeu masi Jerusaléki hi piáro wamé kióki niîwī. Hebreu masa yee uúkuse me'ra João niikārā niîwā. Romano masa yee me'ra maa Marco wamētiki niîwī.

Kīî Jesu Cristore de'ró niiká ēho peógi, ēho peó ni'kapī. Masī no'oya marí'. Sō'ó niika tero Barnabé, Paulo ā'riréta Antioquiapi miáakārā niîwā. Kīî Barnabé basúki niiki niîwī. Tiitare kīî kē'ra naā neē waro masaré Jesu Cristo yee kitire bu'ê ni'kakā, naāre wee tamú ko'tegi wa'áki niîwī. Be'ró Paulore, Barnabére Jerusalépi wa'ági, kō'â tohaa wa'áki niîwī. (At 13.5, 13; 15.37-39) Tohō weeká, Paulo, Barnabé opâturi masaré bu'êrā wa'â boo'kārā naā basi a'mé tu'ti dika watía wa'ákārā niîwā. Be'ró Marco nemoró ēho peó tutua, Paulore wee tamúki niîwī taha. Be'ró a'ti pūrīre ohâki niîwī.

A'ti pūrīre Jesu Cristo a'ti imí kohopi kīî niiséti'ke, weeséti'kere apêye pūri diporo ohâ mi'taka pūri niî', niísama. A'ti pūrī apêye pūri dīharó yoa, pehête ohâ no'o'. Tii pūrī keoró ni'ka miháti'kere Mateu weeró noho ohâ no'oya marí'. Masá no'ó niirā uúkū wiaro noho ohâ no'okaro niîwī.

Marco Judeu masi niímigi, Judeu masa niítirā Cristore ēho peorā pe'ere ohâgi weeró noho ohâpi.

A'ti pūrī Jesu kīî uúkū'kere ipíti waro uúkū wee'. Kīî weeséti'ke pe'ere uúkū yá'ri ni'ka'.

João masaré wamé yeegi bu'ê'ke niî'

(Mt 3.1-12; Lc 3.1-9, 15-17; Jo 1.19-28)

1 Jesu Cristo Ô'ákī hi maki yee, āyusé kiti a'tiro ni'kákaro niîwī. ²Diporóki hipi Isaía Ô'ákī hi yee kiti weré mi'tagi Ô'ákī hi uúkū'kere ohâki niîwī. Kīî Jesu Cristo a'ti nukúkāpi a'tiátehere a'tiro ohâ yuuki niîwī: Yíî mi'î yeé kitire weré yuukihire mi'î diporo o'ôo'giti. Kīî mi'î wa'aátihī ma'are apo yuúgisami. Ma'â kē'rā yuu mi'tagi weeró noho masá wākusére bihâ weti dika yuú dutigisami. ³Ni'kí yukí mariró, masá marirópi a'tiro karíku nu'ku bahâ ke'atigisami: “Marí wiôgi a'tiátihi ma'are apo yuúya. Diakí híri ma'a āyurí ma'a kē'rāro weeró noho wee yuúya”, niî ohâki niîwī. Marí wiôgi a'tiátoho diporo misâ niiséisere apo yuúya, misâ wākusére dika yuúya niîgi, tohō niíki niîwī. ⁴Tohō weégi João

wamê yeegita niŋki niŋwî Isaía tohò niŋ no'o'ki. Kîî yukí mariró, masá marirópi wamê yee kusiaki niŋwî. Kîî masaré bu'ègi, a'tîro niŋki niŋwî:

—Misâ yâ'áro weesétisere bihá weti dika yuú, wamê yee no'oya. Tohò weérá misâ yâ'áro weé'kere akobohó no'orása', niŋki niŋwî. ⁵Páhará tíŋ dí'ta Judéiapi niirá, tohò niiká Jerusalé káhará kîî bu'esére tí'órá wa'ákárá niŋwá. Naâ yâ'áro weé'kere werê yí'rika be'ro Jordáo wamétiri maapi naâre wamê yeeki niŋwî. ⁶Kîî yeé su'ti camelo poari me'ra weé no'o'ke niŋkaro niŋwî. Kîî ehêri turi daa wa'íkí kasero daa niŋkaro niŋwî. Kîî pahasé kiorá naâ ba'asétise poreroáre, níkí káhase mumia yeére mumire ba'áki niŋwî. ⁷Joáo masaré a'tîro werêki niŋwî:

—Yí'í be'ro ápi yí'í nemoró tutuagí a'tígisami. Kîî áyú yí'riagi niŋmi. Yí'í pe'e kîi yeé sapátire tuu weé masitigi weeró noho mehò niigí waro tí'ó yâ'a'. ⁸Yí'í misâre akó me'ra wamê yee'. Kîî püríká Espírito Santo me'ra wamê yeegisami. Kîî tohò weégi, Espírito Santo misâpire dihatáká weegisami. Misâ me'ra niŋ nu'kukí 'sami, niŋki niŋwî Joáo.

Joáo Jesuré wamê yee'ke niŋ'

(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

⁹Joáo masaré wamê yeeri kura Jesu a'tîro weéki niŋwî. Nazaré, Galiléia dí'ta niirí makapi niŋ'ki wihá wá'ka, Joáo tiropi eháki niŋwî. Joáo kîîre Jordáo wamétiri maapi wamê yeeki niŋwî. ¹⁰Kîî tii maápi niŋ'ki mahá ni'kari kura Jesu i'mîse páriká í'yáki niŋwî. Espírito Santo ni'kí buhá weeró noho bahugí kîîpire dihatáki niŋwî. ¹¹Tohò wa'arí kura ni'kí i'mîsepi a'tîro uúku dihoki niŋwî:

—Mí'í yí'í maki ipítí ma'igí niŋ'. Mí'í me'ra pūúro e'katí', niŋ dihoki niŋwî Ó'ákí hi.

Jesuré wátí Ó'ákí hire yí'rí ni'kaká weé sî'rimi'ke niŋ'

(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

¹²Jesuré wamê yeeka be'ro maatá Espírito Santo yukí mariró, masá marirópi kîîre wa'â dutiki niŋwî. ¹³Jesu toopíre quarenta niŋmíri niŋki niŋwî. Wa'íkírâ uará wa'teropi niŋki niŋwî. Wátí Jesuré kîî pakiré yí'rí ni'ka dutigi niŋ kehe sâaki niŋmiwî. Be'ró i'mîsekáhará Ó'ákí hire weré ko'terá Jesuré ko'terá dihatákárâ niŋwá.

Jesu neê waro Galiléiapi masaré bu'è ni'ka'ke niŋ'

(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

¹⁴Be'ró Herode Joáo masaré wamê yeegire bu'íri da'reri wí'ipi sóróo dutiki niŋwî. Títtare Jesu Galiléia dí'tapi áyusé kiti Ó'ákí hi yeere, kîî wiógí niŋmi niisére bu'ègi wa'áki niŋwî. ¹⁵A'tîro niŋki niŋwî:

—Ni'károakáre misâ too dipóropi yoaká ko'té'ki etá tohami. Kîî ká'roáká be'ro wiógí sáhagísami. Tohò weérá misâ yâ'áro weesétisere bihá weti, du'uyá. Misâ wákusére dika yuúya. Ó'ákí hi masaré yí'riógisami niisére ého peóya, niŋ bu'èki niŋwî.

Jesu ba'pâritirâ wa'í wêheráre pihí'ke niŋ'

(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

¹⁶Be'ró Jesu Galiléia wamétiri ditara sumútopi sihá baha ke'aki niŋwî. Toopí wa'ági, Simãore, ápi kîî akabihí Andrére boka ehápi'. Naâ wa'í wêherá niŋkárâ niŋwá. Dítarapi naâ wêhêkihire doke yóórâ weékárâ niŋwá. ¹⁷Naâ tohò weeká í'yági, Jesu niŋki niŋwî:

—Te'á yi'í me'ra. Misâ ni'kâroakâre wa'í wêherá ni'í. Be'ró maha wa'í wêherá weeró noho masaré yee kitire werêrasa'. Tohó ni'í wereká, pâhará êho peórâsama, ni'íki ni'íwí. ¹⁸Kîî tohó niiká tí'órâ, maatá naa yéé wêhêkihipagire tootá du'u kúú, Jesu me'ra wa'âkârâ ni'íwâ. ¹⁹Kâ'ró yi'riká, piárâ Zebedeu pō'rare Tiago, kîî akabihí Joaore í'yâki ni'íwí taha. Naâ yukí sipi wêhêkihipagire dero sâyâkârâ ni'íwâ. ²⁰Naâre í'yâgita, Jesu naâ kê'rare pihíki ni'íwí taha. Kîî tohó niiká tí'órâ, naâ pakí Zebedeure, kîî're da'rá ko'terâre kō'â wâ'kakârâ ni'íwâ. Kō'â wâ'ka, Jesu me'ra wa'âkârâ ni'íwâ.

Jesu wâtí sâháa no'o'kire kō'â wíro'ke ni'í'

(Lc 4.31-37)

²¹Be'ró Cafarnau wamêtiri makapi etâkârâ ni'íwâ. Saurú nimi niiká Judeu masa soo wiári nimi niiká, Jesu naâ nerê wiari wi'ipi sâháaki ni'íwí. Sâhá, tíí wi'ipi masá niirâre bu'ê ni'kaki ni'íwí. ²²Kîî Moisé ohâ'kere bu'erá weeró noho bu'êtiki ni'íwí. Dutisé kiogí weeró noho naâre bu'êki ni'íwí. Tohó weerá masá kîî bu'esére tí'o mariá wa'âkârâ ni'íwâ. ²³Tíí wi'í naâ nererí wi'ipi ni'kí masí wâtí sâháa no'o'ki ni'íki ni'íwí. Kîî a'tíro karikúki ni'íwí:

²⁴—Mi'í Jesu Nazarékí hi, ísâre kari boótikâ'ya. Ísâre bu'íri da're bahuriógi a'tígi weetí? Mi'í re í'yâ masí!. Ó'âkí hi o'óo'ki yâ'asé moogí, áyú butia'gi ni'í, ni'íki ni'íwí. ²⁵Kîî tohó niiká tí'ógi, Jesu wâtí masípíre niigíre tu'tígi, a'tíro ni'íki ni'íwí:

—Dí'ta mariáya. Kîî píre niigí wiháaya, ni'íki ni'íwí.

²⁶Kîî tohó niiká, wâtí kîî píre niigí masiré birí ke'a nara sâáká weéki ni'íwí. Ípíti waro karikú, wâtí kîî píre ni'íki wiháaki ni'íwí. ²⁷Níí pe'tirá tíí wi'ipi niirá í'yâ mariakârâ ni'íwâ. Naâ basi a'mêri sérí yâ'a mihakârâ ni'íwâ: —Yê'e nohó ni'íti a'té tohó wa'asé? Ma'má bu'esé ni'íti? Á'rí masí wâtíâpíreta kō'â wíro masisere kio dohámi. Naâ kîî kō'â wírokâ, wiháama, ni'íkarâ ni'íwâ. ²⁸Kîî tohó weéka be'ro yoátikâta Jesu yéé kitire Galiléia dí'takâhará tí'ó se'sa pe'tia wa'âkârâ ni'íwâ.

Jesu Simão Pedro maa yêkóre yi'rió'ke ni'í'

(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)

²⁹Jesu naâ nerê wiari wi'ipi wiháaka be'ro Simão, André me'ra naa yaá wi'ipi wa'âki ni'íwí. Tohó niiká Tiago, João wa'âkârâ ni'íwâ. ³⁰Toopí Simão maa yêkó uhá'ke do'âtigo kâhíko ni'íwó. Jesuré maatá “Koô do'âtigo weeámo”, níí werêkarâ ni'íwâ. ³¹Tohó niiká tí'ógi, Jesu koô tiropí sâháaki ni'íwí. Koôre amúkâpi yê'é wehê wâ'ko dípoki ni'íwí. Kîî tohó weerí kurata uhá'ke surú pe'tia wa'âkaro ni'íwí. Be'ró naâre ba'asé ekáko ni'íwó.

Jesu pâhará masá do'âtirâre yi'rió'ke ni'í'

(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

³²Muhîpū sâháaka be'ro yamîpi masá Jesu tirópi níí pe'tirá do'âtirâre miáakârâ ni'íwâ. Wâtíâ sâháa no'o'kârâ kê'rare miáakârâ ni'íwâ.

³³Níí pe'tirá tíí makâkâhará Jesu kîî niirí wi'í sopé pí'topi nerêkarâ ni'íwâ.

³⁴Níí pe'tirá no'ó niisé do'âtise kiorâre yi'rió pe'okâ'ki ni'íwí. Pâhará wâtíâ sâháa no'o'kârâre kō'â wíroki ni'íwí. Wâtíâ Jesu kîî Ó'âkí hi maki niisére masíkarâ ni'íwâ. Tohó weégi naâre neê kâ'ró uúkú dutitiki ni'íwí. Tohó niiró me'ra uúkütikârâ ni'íwâ.

Jesu Galiléia di'tapi kî i yeé kitire werê kusia'ke nií'

(Lc 4.42-44)

³⁵ Ape nimí bo'reaátoho diporo Jesu wã'ká, makâ sumútoho masá marirópi kîí pakí me'ra uúkúgi wa'áki niíwí. ³⁶ Be'ró Simão, ápêrã kîí me'rakâharã me'ra Jesuré a'mârã wa'âkãrã niíwã. ³⁷ Kîíre bokárã, a'tíro nií werêkãrã niíwã:

—Nií pe'tirá mi'íre a'mârã weeáma.

³⁸ Kîí naâre yi'tíki niíwí:

—Te'á apêye pi'toákã niisé makaripi. Toopí kê'rare yee kitire werêgi wa'ágiti. A'teré weegíta yi'í a'ti nukúkãpi a'tí'ki nií', niíki niíwí. ³⁹ Tohó weégi Jesu nií pe'tíro Galiléia naâ nerê wiase wi'seripi bu'ê kusia bi'aki niíwí. Tohó niiká wãtiãre kô'a wíro mihaki niíwí.

Jesu kamí boagíre yi'rió'ke nií'

(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)

⁴⁰ Jesu Galiléiapi niirí kura ni'kí masí kamí boagí Jesu tíro wa'áki niíwí. Kîí tiro ehâgi ehã ke'a, a'tíro niíki niíwí:

—Mi'í yi'í do'átisere yi'rió masí'. Mi'í iaró noho weeyá yi'íre, niíki niíwí. ⁴¹ Jesu kîíre pahá yã'agi, kîíre yi'riógi da'rá yã'a, a'tíro niíki niíwí: —Mi'íre yi'riógiti. Kamí marigí tohayá, niíki niíwí.

⁴² Kîí tohó niiká ta, kîí kamí niími'ke yatí pe'tia wa'âkaro niíwí. Kîí kamí marigí toháki niíwí. ⁴³ Be'ró Jesu kîíre we'êritigi, “A'tíro weeyá”, niíki niímiwí. ⁴⁴ —Neê ápêrãre werêtikã'ya. Diakí háta sacerdote tiropi mi'í yeé kami yatí'kere i'lyógi wa'áya. Kîí mi'íre mi'í kamí boasére “Pe'tiã wa'a”, niígisami. Kîí tohó niika be'ro Moisé kîí Ô'ákí hire o'ò duti'ke o'ôya. Mi'í tohó weeká, nií pe'tirá mi'í kamí yatí no'o'kere masírasama. Be'ró naâ me'ra niisétigisa' taha, niíki niíwí. ⁴⁵ Kîí pe'le kîí wee dutí'karo noho weetíki niíwí. Wa'ã, nií pe'tirãpire kîíre wa'ã'kere werê kusiaki niíwí. Tohó weégi Jesu masá i'lyóro makãripire sãháa masitiki niíwí. Tee makári sumútoho, masá marirópi sihãki niíwí. Kîí tohó weemíká, nií pe'tise makarikãharã masá a'tí, kîíre i'yã kusiakãrã niíwã.

Jesu sihã masitigire yi'rió'ke nií'

(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

2 Pehête nimíri kamí boagíre yi'rióka be'ro Jesu opãturi Cafarnaupi wa'áki niíwí taha. Kîí toopí niiká, tii makãkãharã wi'ipí niími niisé kitire ti'ókãrã niíwã. ² Tohó weerã maátã masá pãharã Jesu niirí wi'ipi nerêkãrã niíwã. Tii wi'ire mu'mú yi'riakãrã niíwã. Meharóta sopepi kê'rare mu'mú yi'riakãrã niíwã. Neê sãháata basiótikaro niíwí. Naâre kîí yeé bu'esére werêki niíwí. ³ Tohó weerí kura Jesu tíro ni'kí sihã masitigire ba'pãritirã imiã wiã ehakãrã niíwã. ⁴ Naã masá pãharã niisé bu'iri Jesu pi'toakãpi ehã masitikãrã niíwã. Tohó weerã wi'í bu'ipi mihãa, Jesu niiró bu'i ni'ká pee see weékãrã niíwã. Tii peépi kîí sihã masitigire kîí kúyaró me'ra du'u dihókãrã niíwã. ⁵ Jesu naã ipíti êho peókã i'yãgi, do'átigire niíki niíwí:

—Mi'í yã'ãro weé'kere akobohó no'o toha', niíki niíwí.

⁶ Kîí tohó niiká ti'órã, toopí duhirã Moisé ohã'kere bu'erã a'tíro wãkúkãrã niíwã: ⁷ “Árí tohó uúkütikã'ro iá'. Tohó niígi, Ô'ákí hire yã'ãro uúkúgi weemí. Kîí Ô'ákí hi weeró noho tutuagí nií', nií wãkúsari? ”

Õ'âkî hi ni'kitá yã'áro weé'kere akobohó masisami. ã'rí marí weeró noho ipítigi masá yã'áro weé'kere akobohó masitisami", níi wákúkārā niŵwā.

⁸ Jesu kîî basi naâ wákusére î'yâ masigi, a'tîro niîki niŵwī naâre:

—De'ró weerā misá yî'îre yã'áro mehékā wākūti? ⁹ De'ró niisé pe'e diâsa weeti? “Mi'î yã'áro weé'kere akobohó no'o toha” ou “Wā'kâ ni'kaya, mi'î kŷyá'karo me'ra sihá wā'kaya” niisé pe'e diâsa weeti? “Mi'î yã'áro weé'kere akobohó no'o toha” niiká î'yâtimigi, êho peóya marí. “Wā'kâ ni'ka sihá wā'kaya” niiká pe'e maa, kîî sihasére î'yâ tohagipi “Diakî hîta niî”, niî êho peó no'o'. ¹⁰ Tohó weégi yî'î Ô'âkî hi maki masí weeró noho ipítigi yî'î tutuasére î'yógi, ã'rí sihá masitigire yî'riógiti. Tohó weerā misá yî'î masá yã'áro weé'kere akobohó masisere masîrāsa', niîki niŵwī.

Be'ró sihá masitigire a'tîro niîki niŵwī:

¹¹ —Mi'î pe'e maa a'tîro niîgiti. Wā'kâ ni'kaya. Mi'î kŷyá'karore mii wiá, mi'î yaá wi'ipi toháagisa', niîki niŵwī. ¹² Kîî tohó niiká sihá masitigi wā'kâ ni'kaki niŵwī. Wā'kâ ni'ka, kîî kŷyá'karore mii wiá, masá niî pe'tirā î'yóropi wa'â wa'âki niŵwī. Tohó weerā niî pe'tirā î'yâ mariarā, a'tîro niîkārā niŵwā:

—Marí paki Ô'âkî hi tutuá yî'riami. Neê ni'kâti îsá a'tîro weesére î'yâtirā niîkâti, niîkārā niŵwā.

Jesu Leviré pih'ke niî'

(Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

¹³ Jesu sihá masitigire yî'rióka be'ro opâturi Galiléia ditâra sumútopi wa'âki niŵwī taha. Niî pe'tirā masá kîî tiropi nerêka be'ro naâre bu'êki niŵwī. ¹⁴ Tii ditâropi wa'âgi, Levi, Alfeu makire î'yâ bokaki niŵwī. Kîî romano wiógire niyéru wapa seé basagi niîki niŵwī. Tohó weégi kîî da'rari tükupi duhîki niŵwī. Jesu kîîre î'yâgi, a'tîro niîki niŵwī:

—Te'á yî'î me'ra.

Tohó weégi Levi wā'kâ ni'ka, kîî me'ra wa'âki niŵwī.

¹⁵ Be'ró Jesu Levi yaá wi'ipi ba'âgi wa'âki niŵwī. Toopí pâhará wapa seerā, tohó niiká “Yā'arā niîma” niî no'orā noho niîkārā niŵwā. Pâhará waro naâ noho Jesuré siru tuúkārā niŵwā. Tohó weerā naâ Jesu tiró kîî bu'erá me'ra duhîkārā niŵwā. ¹⁶ Naâ tohó weeká î'yārā, Moisé ohâ'kere bu'erá, âpêrā fariseu masa Jesu naâ pâhará me'ra ba'aká î'yārā, kîî bu'erāre a'tîro niîkārā niŵwā:

—De'ró weégi misāre bu'egí wapa seerā me'ra, yã'áro weerā me'ra sî'rí, ba'âti? niîkārā niŵwā.

¹⁷ Jesu naâ tohó niiká ti'ógi, a'tîro niîki niŵwī:

—Do'âtitirā akô yeegire a'mâtisama. Do'âtirā pûriká akô yeegire a'mâsama. “Ayurá niî” niîrāre a'mâgi meheta a'tîwi. “Yā'arā niî” niîrā pe'ere yî'riógi a'tîwi, niîki niŵwī.

“Mi'î bu'erá de'ró weerā be'tí weeti?” Jesuré niî'ke niî'

(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

¹⁸ Ni'kâ nimi João masaré wamê yeegi bu'esére siru tuúrā, tohó niiká fariseu masa Ô'âkî hire êho peórā, be'tíkārā niŵwā. Naâ tohó be'tirí kura ni'karérā Jesu tiró wa'â, kîîre sérí yã'akārā niŵwā:

—João masaré wamê yeegi bu'esére siru tuúrā, tohó niiká fariseu masa bu'esére siru tuúrā Ô'âkî hire êho peórā, be'timá. De'ró weerā mi'î bu'erá pe'e be'tí weeti? niîkārā niŵwā. ¹⁹ Jesu naâre yî'tíki niŵwī:

—De'ró weeákíhi amúkã di'tegí naâ me'ra niígi, kíî pihô'kãrãre bihá weti, be'ti dutí basari? ²⁰Be'ró kíîre âpêrã apé sia'pi miáaka be'ro püríkãre bihá weti, be'tirásama. Jesu, yi'í naâ me'ra níî yuhûpi; yi'í naâ me'ra níítikã püríkãre be'tirásama nígi, tohó níiki níiwí. ²¹Meharó su'tíro ma'ma kaséro, meha kaséro me'ra serê ô'ota basió wee'. Tohó weeká maa, ma'ma kaséro koeká, wehé tí 'resa'. Meharó su'tíro pe'ere wehé tí 'resa'. Nemoró pahírí pee tí 'rí nemosá'. Tohó nígi, ma'má kíî bu'esé me'ra too dipóropi naâ weesé'ti'ke a'mê si'a masitisa', nígi weéki níiwí. ²²Tohó wa'ása' marí ma'ma vinho meha ahúro wa'íkírã kaseró me'ra weéka ahúropi pose yeékã. Pa'mí yi'ri, tii ahúro tí 'rí, vinho piôste pe'tia wa'ása'. Tohó weérã, vinho bahu dutiã wa'ása'. Tii ahúro kê'ra kô'ã wa'ása'. Tohó weérã ma'ma vinhore ma'ma ahúropi pose yeé no'o', níiki níiwí Jesu. Diporópi weesé'ti'ke me'ra Jesu kíî ni'kãroakã ma'má bu'esé moretã basió wee' nígi, tohó níiki níiwí.

Saurú niiká Jesu bu'erá trigore tí 'rê'ke níî'

(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

²³Ni'ká níimi Judeu masa naâ soorí níimi niiká, Jesu kíî bu'erá me'ra trigo wesepi yi'ríkã'ki níiwí. Kíî bu'erá tii wesépi yi'ríkã'rã, trigore tí 'rê ba'ákãrã níiwã. (Moisé kíî dutí'karo nohota naâ tohó weesé yahasé meheta níikaro níiwí). ²⁴Tohó weeká, fariseu masa í'yãkãrã níiwã. Tohó weérã Jesuré níikãrã níiwã:

—Í'yãya. De'ró weérã marí soorí níimire da'ra dutítimikã, mi'í bu'erá tohó weeti? níikãrã níiwã. ²⁵Jesu naãre yi'tiki níiwí:

—Misã diporókí hi wiôgi Davi kíî me'rakãharã ihã boãrã weé'kere bu'e tohãpã. ²⁶Davi Abiatar kíî sacerdotea wiôgi níiri kura Ô'ãkí hi wi'ipi sãháa, pãu “Ô'ãkí hi yee níî” ní'kere ba'ãki níiwí. Kíî me'rakãharã kê'rare díka waãki níiwí. Teé maríre dutisé a'tíro níî'. Sacerdotea di'akíre teé pãu ba'ãta basiómikaro níiwí. Yi'í bu'erá teeré ba'ãrã, yi'ri ní'karã meheta weemã nígi, tohó níiki níiwí. ²⁷Jesu yi'ti nemóki níiwí taha:

—Mari yeé níiãtehere Ô'ãkí hi marí soorí níimire kũúki níiwí. Tii níimí meheta maríre dutí masi'. ²⁸Tohó weégi yi'í Ô'ãkí hi maki masí weeró noho ípitígi soorí níimi dutisé nemoró dutí masi', níiki níiwí Jesu.

Jesu amúkã bi'ã wia'kire yi'rió'ke níî'

(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

3 Jesu opãturi kíî wee wiãro noho Judeu masa naâ nererí wi'ipi sãháaki níiwí. Toopí ni'kí amúkã bi'ã wia'ki níiki níiwí. ²Âpêrã marí soorí níimire kíîre yi'riógisari? níirã, Jesuré í'yã ko'tekãrã níiwã. Jesu yi'riókã, wehé sãata basiórosa' níirã, tohó í'yãkãrã níiwã. ³Be'ró Jesu amúkã bi'ã wiaka amúkã kíogíre níiki níiwí:

—A'tiã, ã'rã níî pe'tirã dekopí ehã ní'kaya. ⁴Tu'ã eha ní'ko, toó níirã âpêrãre níiki níiwí:

—Marí soorí níimi niiká ãyusére weeró iatí ou yã'asé pe'ere iatí? Yi'riósere iatí ou wehé kô'ase pe'ere iatí? níiki níiwí. Naâ níî pe'tirã di'ta marí pe'tia wa'ákãrã níiwã. ⁵Naâ yi'titíkã í'yãgi, uã wa'ãki níiwí. Naâ tí'ó sí'ritikã, bihá wetise me'ra amúkã bi'ã wiaka amúkã kíogíre níiki níiwí:

—Mi'í amúkãre yũúoya, níiki níiwí. Kíî tohó níikã, amúkãre yũúoki níiwí. Yũúo, kíî amúkãre yi'rió no'o'kipi toháki níiwí. ⁶Be'ró fariseu masa uã wiha wa'ákãrã níiwã. Naâ Herode yaa kurãkãharã me'ra “De'ró weé marí Jesuré weherãsari?” níî a'mêri uúkükãrã níiwã.

Ditāra sumútohopi pāhará masá nerê'ke nií'

⁷Jesu naâ nerê wiari wi'lipi nií'ki kîî bu'erá me'ra ditāra sumútohopi wa'áki niíwī. Pāhará Galiléia di'takāhará kîîre siru tuúkārā niíwā. ⁸Kîî pehé áyusé weeká ti'órā, pāhará masá kîî tiropi wa'ákārā niíwā. Judéia di'takāhará, Jerusalé kāhará, Iduméia di'takāhará, Jordāo wamétiri maa apé pā'rekāhará, Tiro, Sidó wamétise makarikāhará naâ kē'ra Jesuré i'yārā wa'ákārā niíwā. ⁹Naâ pāhará niiká i'yāgi, Jesu kîî bu'eráre ni'káwi yukîsi kio yúú dutiki niíwī. Kîîre masá tuú tí'a boosama niígi, tohó wee dutíki niíwī. ¹⁰Kîî pāharáre yi'rióki niíwī. Tohó weérā nií pe'tirā do'átirā kîîre yē'é yā'a sí'rírā, kîî tiropi di'akī tuú wā'kakārā niíwā. Kîîre yē'é yā'arā yi'rírāsa' nií wākūrā, tohó weékārā niíwā. ¹¹Wātiā sáhāa no'o'kārā Jesuré i'yārā, kîî tiro ehā ke'a mihakārā niíwā. Ehā ke'arā, a'tiro nií karíkūkārā niíwā:

—Mi'í Ô'ákī hi maki nií', niikārā niíwā.

¹²Jesu pe'e naāre neé uúkū dutitiki niíwī. Kîî Ô'ákī hi maki niisére weré bahurē'ri niígi, tohó weéki niíwī.

Jesu kîî bu'eráre besé'ke nií'

(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)

¹³Be'ró Jesu irígipi mihāaki niíwī. Toopí kîî besé sí'rírāre beseákihi pihíoki niíwī. ¹⁴Naâ kîî tiropi ehaká, kîî me'ra wa'aáhāre doze imiaré beséki niíwī. Naāre kîi yeé kitire weré duti o'oki niíwī. ¹⁵Wātiāre kō'á wīrosere o'óki niíwī. ¹⁶Naâ a'tikérā niikārā niíwā: Simāo, kîî reta Jesu pe'e Pedro wamé ō'óki niíwī. ¹⁷Tiago, tohó niiká kîî akabihí João naâ Zebedeu pō'ra niikārā niíwā. Naāre Boanerge wamé ō'óki niíwī. Tohó niígi, naâ i'yo duārā nií yuuká, “Bipó Pō'ra” niígi weéki niíwī. ¹⁸Ápērā André, Filipe, Bartolomeu, Mateu, Tomé, Tiago Alfeu maki niikārā niíwā. Tohó niiká Tadeu, Simāo zelote kurakí hi niikārā niíwā. ¹⁹Ápi Juda Iscariote be'ropí Jesuré i'yā tu'tirāre o'oákíhi niíki niíwī.

Jesuré “Wāti tutuaró me'ra wātiāre kō'á wīromi” nií uukahá'ke nií'

(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23; 12.10)

Be'ró Jesu kîî bu'erá me'ra ni'ká wi'lipi sáhāaki niíwī. ²⁰Toopíre taha pāhará masá nerékārā niíwā. Tohó weérā tíi wi'li mu'muká, Jesu kîî bu'erá me'ra ba'áta basiótikaro niíwī. ²¹Tohó wa'asére Jesu akawerérā ti'ókārā niíwā. Kîî maatihígi weesamí niírā, pihírā wa'ákārā niíwā. ²²Ápērā masá Jerusalépi a'tí'kārā Moisé ohā'kere bu'erá a'tiro niikārā niíwā:

—Árí Beelzebú wātiā wiógi sáhāa no'o'ki niími. Kîî tutuaró me'ra wātiāre kō'á wīromi, niikārā niíwā. ²³Naâ tohó niiká tí'ógi, Jesu naāre pihío, kití weeró noho niisé me'ra weréki niíwī:

—Wátí kîî basi kō'á wīro masitisami. ²⁴Ni'ká kurakāhará dika watírā, naâ basi a'me kéérā masá pe'tia wa'ásama. ²⁵Ni'ká wi'ikāhará dika watírā, naâ kē'ra pe'tia wa'ásama. ²⁶Wátí kîi yarā me'ra dika watígi, kîi kē'ra nií nu'kutisami. Teé me'ra yapatí diha wa'ásami. ²⁷Ni'ká tutuagí yaá wi'ipire kîîre di'te kúútimigi, kîi yeére yaha masitisami. Di'te kúúka be'ropi yaha masísami, niíki niíwī. Jesu, yi'í wátí yi'rióro tutuagí nií' niígi, tohó niíki niíwī. ²⁸Be'ró nií nemoki niíwī:

—Diakí híta misāre werégiti. Ô'ákī hi nií pe'tise masá yā'āro weesére, yā'āro uúküsere akobohógisami. ²⁹Espírito Santore yā'āro uúkūká

pe'e maa, neê akobohótisami. Tohôta akobohóti y'i'riokĩ'sami. Bu'iriti nu'lkugisami, niiki niîwĩ ³⁰A'teré naâ “Wâtĩre kiomĩ” niisê bu'iri tohò niiki niîwĩ.

Jesu pakó, tohò niiká kīĩ akabihírã naâ kīĩ re a'mâ'ke niĩ'

(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)

³¹Kīĩ tohò niiri kura Jesu pakó, kīĩ akabihírã etâkãrã niîwã. Naâ sopê pi'topi ehâ ni'ka, Jesuré pihĩ duti sôrokãrã niîwã. ³²Jesu pi'to duhirá kīĩ re niikãrã niîwã:

—Mi'fĩ pako, mi'fĩ akabihírã sopê pi'to mi'fĩ re a'mãrã weeápa'rá, niikãrã niîwã. ³³Kīĩ naãre niiki niîwĩ:

—Noa nohó niĩsari y'i'fĩ pako, y'i'fĩ akabihírã? niiki niîwĩ.

³⁴Kīĩ sumútoho duhiráre i'yã, naãre niiki niîwĩ:

—Á'rã pe'e y'i'fĩ pako, y'i'fĩ akabihírã weeró noho niĩma. ³⁵A'tĩro niĩ'. No'ó Ô'ákĩ hi iaró weerã noho naãta y'i'fĩ akabihĩ, y'i'fĩ akabihó, y'i'fĩ pako weeró noho niĩma, niĩ uúkiki niîwĩ.

Jesu otegi yee kitĩre werê'ke niĩ'

(Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)

4 Opâturi Jesu ditãra sumútohopi bu'êki niîwĩ. Pãhará masá kīĩ pi'topi nerêkãrã niîwã. Naâ pãhará niĩ y'i'rikã i'yãgi, Jesu yukĩsipi mihã sãha, ehâ nuhaki niîwĩ. Masá pe'e nukúporopi tohákãrã niîwã. ²Be'ró kitĩ weeró noho niisê me'ra naãre pehé bu'êki niîwĩ. Naãre a'tĩro niiki niîwĩ:

³—Ni'kĩ masĩ kīĩ yã wesepi otêgi wa'ãsami ⁴Kīĩ otekã wêestê wã'kakã, ma'ãpi apêye otesê kape dokê ke'asa'. Mirikĩ hiã a'tĩ, tee peérire i'yã boka, ba'ã pe'okã'sama. ⁵Apêye i tãga kã'roákã di'tã kioró bu'ipi dokê ke'asa'. Teê di'tã kã'roákã niĩ yuukã, asĩ busu maata marã, pi'risã!. ⁶Be'ró muhĩpũ asi mihátiri kura di'tã bopó sãha y'i'ria wa'ãsa!. Tohò weéro ni'kõri moo yúuro, maata yã diha wa'ãsa!. ⁷Apêye otesê kape potã wa'teropi birĩ ke'asa!. Potã pe'e teerê pi'rĩ y'i'ria, wêhékã'sa!. Tohò weéro neê dikãtitimiro, boã diha wa'ãsa!. ⁸Apêye otesê kape di'tã ayurópi birĩ ke'asa!. Teê pi'rĩ, bikiã miha, pehé dikãtisa!. Ni'ká yõo trinta peeri dikãtisa!. Ape yõo sessenta peeri dikãtisa!. Ape yõo cem peeri dikãtisa!.

⁹Be'ró naãre niiki niîwĩ:

—O'mê peeri kiorã noho a'teré ayuró ti'oyã, niiki niîwĩ.

Jesuré kīĩ bu'erã

“De'ró weégi kitĩ weeró noho niisê me'ra bu'êti?”
niĩ'ke niĩ'

(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)

¹⁰Be'ró Jesu kīĩ bu'erã doze, tohò niiká ãpêrã kīĩ pi'to niirã me'ra di'akĩ tohã ke'aki niîwĩ. Kīĩ re a'tĩro sêri yã'akãrã niîwã:

—De'ró niĩ sĩ'riro weeãti sô'ó niĩ'ke mi'fĩ kitĩ weeró noho niisê me'ra bu'ê'ke? niĩ sêri yã'akãrã niîwã.

¹¹Kīĩ naãre niiki niîwĩ:

—Ô'ákĩ hi miãre ãpêrã too dipóropi masĩya marimĩ'kere kīĩ wiõgi niisêre masikã weemĩ. Yi'fĩ re êho peótirã maa kitĩ me'ra werê no'ó!.

¹²Tohò weerã y'i'fĩ weesêre i'yãmĩrã, i'yã masisome. Yeekãhãserẽ ti'omirã, ti'o masitirã toharã'sama. Naã yã'ãro wee'kere du'ú dika yuúti tihãrã, akobohóse sêrisomê, niiki niîwĩ Jesu.

**Jesu kîî kití weeró noho niisé me'ra werê'kere
"A'tíro niî sî'riro weé'" niî werê'ke niî'**

(Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)

¹³ Apêye naâre niî nemoki niîwî:

—Misâ yi'î kití me'ra werê'kere tí'ó yê'etisari? Too pûríkäre a'teré tí'ó yê'etirá, de'ró weé apêyepire tí'ó yê'e boosari? ¹⁴ Otesé kapere otegí, yee kitíre werégí weeró noho niísami. ¹⁵ Masâ âpêrâ ma'âpi otesé kape birî ke'a'ke weeró noho niísama. Naâ, yee kitíre tí'osamá. Be'ró wâtí a'tí, naâ tí'omí'kere e'mâ pe'okâ'sami. ¹⁶ Âpêrâ î tâ peeri wa'teropi dokê ke'a'ke peeri weeró noho niísama. Yee kitíre äyuró e'katíse me'ra tí'osamá. ¹⁷ Naâ tohó tí'omírâ, ni'kôri marirá weeró noho niísama. Naâre mehêkâ wa'aká, ou âpêrâ tee kitíre êho peóse bu'iri naâre tu'tiká, maata êho peó du'ukâ'sama. ¹⁸ Âpêrâ otesé kape potâ wa'tero dokê ke'a'ke weeró noho niísama. Yee kitíre tí'osamá, tí'órâ pe'ea'. ¹⁹ A'ti imí kohokähase pe'ere wákú yi'riokâ'sama. No'ó de'ró niisére iâri peha yi'riasama. Naâ tohó niisétiikâ, a'té naâre dohorê'kâ'sa'. Naâ tí'ó'kere akobohó, dikâ marirá weeró noho tohasamá. ²⁰ Âpêrâ pe'e yee kitíre tí'órâ, äyuró êho peósama. Naâ tohó weerâ pehé dikâtiro weeró noho niísama. Otesé kape di'tâ äyurópi birî ke'a'ke weeró noho niísama. Âpêrâ trinta peeri dikâti'karo weeró noho niísama. Âpêrâ sessenta peeri, âpêrâ cem peeri dikâti'karo weeró noho niî bírosama, niî uúkúki niîwî Jesu.

Jesu sî'ó'o'kaha me'ra werê'ke niî'

(Lc 8.16-18)

²¹ Apêye werê nemoki niîwî:

—Masâ sî'ó'o'kahare akâro dokapi kûuká ma sî'ó'o'tisa'. Tohó niiká naâ pesaró dokapi sî'ó'o' dipotisama. Tohó weeró noho o'órâ, niî pe'tiropi sî'ó'o' dutirá i'miáropi yoósama. ²²⁻²³ A'té weeró noho too dipóropi masá masí no'oya marí'kere masí no'orosa'. Ya'yióropi nií'ke kē'ra bahuárosa'. O'mê peeri kiorá noho a'teré äyuró tí'oyá, niíki niîwî. Yee kití masí no'oya marimí'ke be'ropíre sî'ó'o'kaha bo'rê yuuro weeró noho masí pe'tiká no'orosa' niîgi, tohó niíki niîwî.

²⁴ A'tíro niî nemoki niîwî taha:

—Misâ tí'osére äyuró tí'ó yâ'a niriya. Yee kitíre tí'ó êho peó'karo nohota Ô'âkî hi misâre tí'o masísere o'ôgisami. Äyuró tí'orâre Ô'âkî hi nemoró äyusé o'ôgisami. ²⁵ Yi'î bu'esé tí'ó êho peó nemoräre Ô'âkî hi masísé o'ô nemogisami. Âpêrâ yi'î bu'esére tí'ó sî'riti butia'râ pe'ere naâ masími'kere e'mâ pe'okâ' no'orásama, niíki niîwî Jesu.

**Jesu otesé kape bikiâ mihase me'ra
werê'ke niî'**

²⁶ Jesu apêye werê nemoki niîwî:

—Yi'î bu'esé, Ô'âkî hi wiógi niisé ni'kí masí otesé kapere otêro weeró noho niî'. ²⁷ Otê toha ni'ko, kîî î'yâ niritimigi, wa'â wa'ásami. Be'ró imí kohori, yamíri yoaká ta yi'rísá'. Tee nimírire, tee yamírire kîî otê'ke teé iaró pí'ri bikiásá'. Kîî tohó wa'asére masítisami. ²⁸ Kîî otê'ke î'yâ niriya mariró teé di'tâpire pí'rísá'. Neê waro pí'ri wihá mî'tasa'. Be'ró pupí, be'ropíta dikâtisa' maha. ²⁹ Tee peéri yáika be'ro kîî teeré tí'rêgi wa'ásami. Teeré tí'reri kura ehaká, tohó weesamí, niíki niîwî Jesu.

Jesu mostarda wamêtise kapekâhase me'ra werê'ke niî'

(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)

³⁰ Jesu naâre werê nemoki niîwî:

—Ô'âkî hi yarâ pâharâ sâharâsama niisére a'te kití weeró noho niisé me'ra werêgiti. ³¹ A'tíro niî'. Ni'ká mostarda kape otê'ke weeró noho niî'. Tii kapérota kâ'a kapéroakâ waro niî'. ³² Toó kâ'a kapeákâ niîmiro, otêka be'ro pî'ríropia pahî butia'kihi yukî gi wa'ása'. Pakasé dipî ritisa'. Mirikî hiá tigipí akorá pesasama. Ô'âkî hi wiôgi niisé oterí pee kâ'a peeákâ weeró noho ni'kása'. Be'ro pahikihí bikiâ'karo weeró noho niî pe'tiropi kîi yeé kiti se'sâa wa'ása'. Tohó niiká pâharâ kîi yarâ sâharâsama niîgi, tohó werêki niîwî.

Jesu masaré kití weeró noho niisé me'ra bu'ê'ke niî'

(Mt 13.34-35)

³³ Jesu kîi yeé kitire bu'êgi, pehe kití weeró noho niisé me'ra bu'ê mihaki niîwî. Naâ ti'o masíro ehâ tu'aro bu'êki niîwî. ³⁴ Naâre bu'êgi, kití mariró werêtikâ weetiki niîwî. Kîi bu'erá pe'ere naâ se'saro niiká, niî pe'tisere tee kitíre "A'tíro niî sî'ríro weé'", niî werê mihaki niîwî.

Jesu wî'roré, tohó niiká pâ'kôrire yisió diho'ke niî'

(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

³⁵ Jesu masaré otesé me'ra kití werêka nimireta na'í sâhari kura kîi bu'eráre a'tíro niîki niîwî:

—Te'á siâkihi ditâra sumútopi, niîki niîwî.

³⁶ Kîi tohó niiká ti'órâ, naâ yukîsi sâyâkawipi Jesuré mií pe'akârâ niîwâ. Masá pe'e naâ niî'karopita tohákâ'kârâ niîwâ. Apêyepawi kê'ra naâ me'ra pê'âkaro niîwi. ³⁷ Naâ pê'arí kura wî'ró ipíti a'tíkaro niîwi. Pâ'kôri yukî sipire paâ kehe sâa mihakaro niîwi. Tohó wa'aká, tiwí mirí diha wa'aro weékaro niîwi. ³⁸ Tohó wa'arí kura Jesu pe'e siropí kîi dipôare apêye noho me'ra êo tuú tihagi kâri sâyáki niîwî. Tohó wa'aká i'yârâ, kîi bu'erá kîi re wâ'kôkârâ niîwâ. A'tíro niîkârâ niîwâ:

—Î sâre bu'egí, mi'î i'yá weeti? Marí mirirâta weé' baa, niîkârâ niîwâ.

³⁹ Naâ tohó niiká ti'ôgi, Jesu wâ'ká ni'ka, wî'roré yisi dutíki niîwî. Pâ'kôrire a'tíro niîki niîwî:

—Di'ta mariáya, niîki niîwî.

Kîi tohó niiká, wî'ró di'ta mariá wa'âkaro niîwi. Niî pe'tise yisi dihá pe'tia wa'âkaro niîwi. ⁴⁰ Be'ró Jesu kîi bu'eráre niîki niîwî:

—De'ró weerâ toó maa paka uíati? Misâre êho peóse marí butia'ti? niîki niîwî.

⁴¹ Naâ ipíti waro ikiá'kârâ niî tîharâ, naâ basi a'méri uúkükârâ niîwâ:

—Noa nohó niisari baa â'rí? Kîi re wî'ró, pâ'kôripita yi'ti dohákâ', niîkârâ niîwâ.

Jesu wâtiâ sâháa no'o'kire kô'â wíro'ke niî'

(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

5 Jesu kîi bu'erá me'ra Galiléiakâha ditarare pê'â, Gadara wamêtiropi pê'a ehákârâ niîwâ. ² Jesu yukî sipi niî'ki mahá ni'kari kura ni'ki wâtiâ sâháa no'o'ki wêrî'kârâre yaarópi niî'ki Jesu tirópi a'tíki niîwî. ³ Kîi masá peeri wa'teropi niî nu'kuki niîwî. Neé ni'ki kîi re di'te kúu masitikârâ niîwâ. Kome daári me'ra kê'rare neé basiótikaro niîwi. ⁴ Pehetíri kome

daári me'ra kîî amúkãrîre, kîî dî'pôkãrîpi dî'te kúúmîkãrã niîwã. Tee daárire wehê sure mihaki niîwî. Neê ni'kí pôo têótîkãrã niîwã. ⁵Imî kohori, yamîrîre kîî îripagîpi, masã wêrî'kãrãre naã yaá'karopi karîkû siha mihaki niîwî. Î tâ peeri me'ra kîî basita kîî ipiré dotê siha, kamî da're mihaki niîwî. ⁶Kîî Jesuré yoarópi î'yãgita omákã'ti, kîî tiro ehã ke'aki niîwî. ⁷⁻⁸Jesu kîî re a'tîro niîki niîwî:

—Wãtî ã'ripîre sãyagî wiháaya.

Kîî tohó niîká tí'ôgi, ipîti karîkûse me'ra Jesuré niîki niîwî:

—Jesu Ô'ãkî hí î'mîsepi niigî maki, de'ró weégi yî'îre kari boógi a'tiãti? Mî'î paki î'yóropi sêrî'. Yî'îre yã'ã butia'ro pi'etîká weetikã'ya.

⁹Be'ró Jesu kîî re sêrî yã'aki niîwî:

—De'ró wamêtiti? niîki niîwî. Kîî pe'e yî'tîki niîwî:

—Legião wamêti'. Pãharã wãtiã îsã niîká' nígi, tohó niîki niîwî.

¹⁰Jesuré ipîti waro “Îsãre apé di'tapi kô'ã ô'otîkã'ya”, niî sêrîkãrã niîwã. Tootá tohá sî'rîrã, tohó niîkãrã niîwã. ¹¹Tohó wa'arî kura tiítare îrigî pi'to pãharã yeseã ba'ã nu'kukãrã niîwã. ¹²Naãre î'yãrã, wãtiã a'tîro niî Jesuré sêrîkãrã niîwã:

—Îsãre yeseã tiro o'ôo'ya. Îsã naãpire sãháarãti, niîkãrã niîwã.

¹³Jesu “Tohóta weeyã”, niîki niîwî. Tohó weerã naã masîpîre niî'kãrã wiháa, yeseapîre sãháakãrã niîwã. Toopîre pãharã yeseã piãti mil wa'tero niîkãrã niîwã. Yeseã wãtiã sãháaka be'ro opã ti'ripî oma mahãti, ditãrapi dokê yôha, mirî pe'tia wa'ãkãrã niîwã.

¹⁴Tohó wa'akã, yeseã ko'terã a'tîro weékãrã niîwã. Naã ipîti ikiãrã makãpi, kã pupi omã wã'ka, werêsterã wa'ãkãrã niîwã. Naã werékã tí'órã, masã niî pe'tirã î'yãrã wa'ãkãrã niîwã. ¹⁵Jesu tirópi ehãrã, wãti sãháa no'o'kîre î'yãkãrã niîwã. Kîî su'tí sãyã, ãyuró wãkusé kiógi duhîki niîwî. Kîî re î'yãrã, uisê me'ra niîkãrã niîwã. ¹⁶Jesu masîre wãtiãre kô'ã wîro'kere î'yã'kãrã niî pe'tise kîî re wa'ã'kere werêkãrã niîwã. Tohó niîká yeseare wa'ã'ke kê'rare werêkãrã niîwã. ¹⁷Teeré tí'órã, masã tookãhãrã Jesuré tutuaró me'ra “Mî'î a'tí di'tapîre niîtikã'ya, apé sia'pi wa'ãya”, niîkãrã niîwã.

¹⁸Be'ró Jesu tohó niîká tí'ôgi, yukî sipî mihã sãhaki niîwî. Tohó weekã, wãti kiomã'ki Jesuré ipîti sêrimãki niîwî:

—Yî'î kê'ra mî'î me'ra wa'ãgiti. ¹⁹Jesu kîî re “Te'ã”, niîtikî niîwî. A'tîro pe'e niîki niîwî:

—Mî'î yaã wî'ipi toháagisa!. Toháa, mî'î akawerãrã niî pe'tirãre niî pe'tise yî'î mî'î re weé'kere werê pe'okã'ya. Tohó niîká yî'î mî'î re pahã yã'agi weé'kere werêgi wa'ãya, niîki niîwî.

²⁰Tohó weégi kîî re wa'ã'kere werêgi wa'ãki niîwî. Decãpoli wamêtise makarîpi niî pe'tise Jesu kîî re weé'kere werêki niîwî. Niî pe'tirã kîî weresêre tí'órã, ikiã wa'ãkãrã niîwã.

Jairo makore, tohó niîká dîî meha kiogóre

Jesu yî'rió'ke niî'

(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

²¹Jesu wãtiãre kô'ã wîroka be'ro apé pã'repi niî'ki pë'a ehãki niîwî taha. Pë'atã, ditãra sumútopi nu'kurî kura kîî tiropi pãharã masã nerêkãrã niîwã. ²²Toopîre niî'kí naã nererî wî'î wiógi Jairo wamêtigi etãki niîwî. Jesuré î'yãgi, kîî tiro ehã ke'aki niîwî. ²³Kîî re yî'rió dutigi ipîti sêrîki niîwî:

—Yi'í mako wērigo weeámo. Te'á yi'í me'ra. Mi'í koôre yã peóse me'ra yi'rigósamo. Tohó weeká, masagósamo, niiki niíwī.

²⁴Jairo tohó niiká tí'ógi, Jesu kíî me'ra wa'áká niíwī. Toopí wa'aká, pāhará masá kíî re siru tuúrã tuúkã'kãrã niíwã. ²⁵Naã masá pāhará wa'teropi ni'kó numiô diî meha do'átigo niíko niíwō. Koô teeré do'átiro doze kí'mari yi'rí karo niíwī. ²⁶akô yeerã pāhará naã akô yeemikã, pūuro waro pi'etíko niíwō. Koô niyéro kiomí'kere naãre wapa yeémigo, tohá ke'a wa'áko niíwō. Neê do'átise tí'otíkaró niíwī. Yi'ríró noho wa'ágo, pūuro waro wa'áko niíwō. ²⁷Jesu masaré yi'rióse re tí'oko niíwō. Teeré tí'ógo, Jesu sē'éma masá wa'teropi ehã ni'ka, kí i yaró su'tírore da'rã yã'ako niíwō. ²⁸Yi'í kí i yaró su'tírore da'rã yã'ago yi'rigósa' nií wākúgo, tohó weéko niíwō. ²⁹Koô da'rã yã'akãta koô do'átise maatã bi'ã ni'ka wa'ákaro niíwī. Koô basi maatã tí'ó yã'ako niíwō. ³⁰Maatã Jesu “Yi'í tutuaró me'ra ni'koré yi'rióási”, nií tí'ó yã'aki niíwī. Mahãmi í'ya, masaré sēri yã'aki niíwī:

—Noá, yaró su'tírore da'rã yã'ati?

³¹Teeré tí'órã, kíî bu'erã kíî re yi'tíkãrã niíwã:

—Mi'í í'ya weeti? Masá pāhará tuú wã'kakã í'yãmigi, “Noá, yaró su'tírore da'rã yã'ati?” nií sēri yã'ati? niikãrã niíwã.

³²Naã werêmikã, Jesu noá, yaró su'tírore da'rã yã'apari? niígi, nií pe'tirãre í'yã ma'aki niíwī. ³³Tohó weeká, kíî yi'rió no'o'ko uígo nara sãágota, kíî tiropi ehã ke'ako niíwō. Koô kíî yi'rió'kere masíko niíwō. Tohó weégo kíî re diaki hí werêko niíwō.

³⁴Jesu koôre niiki niíwī:

—Mi'í êho peó tíhago, yi'rió no'o'kopi tohá! Do'átise marigó e'katise me'ra toháaya, niiki niíwī.

³⁵Jesu koôre uúkuri kura Jairo yaá wi'ikãharã naã tiropi ehãkãrã niíwã. Toopí ehãrã, Jairore a'tíro niikãrã niíwã:

—Mi'í mako wēria wa'aámo. Marîre bu'egire toô kã'rota kari boó du'uya, niikãrã niíwã.

³⁶Jesu naãre tí'ó peótímigita, Jairore a'tíro niiki niíwī:

—Íkiátigita. Tohó weeró noho o'ógi, yi'í re êho peóya.

³⁷Jesu kíî me'ra pāhará wa'aká iatíki niíwī. A'tikérã di'akí pihíki niíwī. Pedro, Tiago, kíî akabihí Joãore pihíki niíwī. ³⁸Jesu Judeu masa nererí wi'í wiógi yaá wi'ipi ehãki niíwī. Toopí ehãgi, pāhará masá utí, karíki kusiãrãre í'yãki niíwī. ³⁹Tíi wi'ipi sãháagi, toó masá pāhará niirãre niiki niíwī:

—De'ró weerã toô kã'ro karíki, utíti? Wi'magó wērítimo. Kãrigo weemó, niiki niíwī.

⁴⁰Kíî tohó niiká, tíi wi'ipi nií'kãrã mehó buhíkã'kãrã niíwã. Be'ró Jesu nií pe'tirãre wihãa dutiki niíwī. Naã wihãaka be'ro wi'magó paki simiãre, kíî bu'erã i'tiãrãre koô pesarí tükupi pihí sãhaki niíwī.

⁴¹Toopí sãha ehãgi, koô amúkãre yê'ê, arameu masa yee uúkuse me'ra niiki niíwī:

—Talita, kumi. Tohó niígi, “Wi'magó, wã'ká ni'kaya” niígi, tohó niiki niíwī.

⁴²Kíî tohó niirí kura wi'magó doze ki'mari kiogó wã'ká ni'ka, sihãko niíwō. Koô masaká í'yãrã, naã ikiã yi'ria wa'ákãrã niíwã. ⁴³Jesu tohó weé'kere ãpêrãre neê werê dutitiki niíwī. Be'ró “Wi'magóre ba'asé ekayá”, niiki niíwī.

Jesu kīi yaá maka Nazarépi dahâ tohaa'ke niî'

(Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

6 Jesu Cafarnaupi niî'ki kīi yaá makapi toháakā, kīî bu'erá kē'ra wa'ákārā niîwā. ²Judeu masa soo wiári nimi niiká, Jesu naâ nerê wiári wi'ipi bu'êki niîwī. Pāhará masá kīî bu'esére ti'órā, ti'o mariákārā niîwā. A'tíro niikārā niîwā:

—No'opí bu'èpari á'rí a'té niî pe'tise peheré? Noá á'rírê toô ká'ro masisére o'òpari? A'té kīî weé i'yose kē'rare no'opí bu'èpari? ³Á'rí kapitéru, Maria maki niîmi. Tiago, José, Juda, Simão ma'mi niîmi. Kīî akabihírá numia kē'ra a'tó marí wa'teropi niîma, niikārā niîwā. Teeré ti'ó yá'arā, kīîre neê êho peó sí'ritikārā niîwā. ⁴Naâ tohó niiká ti'ógi, Jesu a'tíro niîki niîwī:

—Niî pe'tirá niî'ki Ô'ákî hi yee kiti werê mi'tagire ti'ó êho peósama. Kīi yaá di'takāharā, kīî akawerérā waro, kīi yaá wi'ikāharā di'akí kīîre êho peótisama, niîki niîwī.

⁵Êho peóti'ke bu'iri Jesu toopíre pehé naâre weé i'yo masitiki niîwī.

A'té di'akíre weéki niîwī. Pehêteráta do'átiräre amúkā yāa peó yi'rióki niîwī. ⁶Naâ êho peótikā i'yági, ikiá yi'ria wa'áki niîwī.

Jesu kīî besé'kāräre bu'ê duti o'o'ke niî'

(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

Nazaré tii maká pi'toakā niisé makaripi bu'ê kusiaki niîwī.

⁷Naâ dozere kīî pi'topi pihígi, piärerā di'akí o'òo' ni'kaki niîwī. Naâre wātiá sáháa no'o'kāräre kō'á wíro masisere o'òki niîwī. ⁸Neê apéye noho miáa dutitiki niîwī. Naâ tuakihí me'ra di'akí wa'á dutiki niîwī. Neê po'e nohó, ahúro noho, niyéru miáa dutitiki niîwī. ⁹Naâ sapátu sáyasé kaseri me'ra di'akí, tohó niiká su'tí naâ sáyasé me'ra di'akí wa'á dutiki niîwī. ¹⁰A'tíro niîki niîwī:

—Misâ wi'ipí sáháarā, tii makápi misâ niítoho pōo tēoro tohá ke'aya.

¹¹No'ó misâre apêropi yē'etikā, misâ uúküsere ti'ó sí'ritikā, tooré wihá wā'kaya. Tooré wiháarā, tii makákāhase di'tā misâ di'pòkārapi wá'á'kere paáste kō'aya. Tohó weérā misâ “A'ti makákāharā bu'iritima”, niî i'yórā weerá'sa”. Diakí híta nígití. Ô'ákî hi masaré beseátihi nimi niiká, tii makákāharā misâre yē'eti'kāräre a'tíro weegísami. Sodoma, Gomorrakāharäre bu'iri da'rê'karo nemoró naâre da'régisami, niîki niîwī Jesu.

¹²Kīî tohó niika be'ro naâ wa'á wa'ákārā niîwā. Wa'á, masaré “Misâ yá'áro weé'kere bihá weti díka yuúya”, niikārā niîwā. ¹³Tohó niiká pāhará wātiá sáháa no'o'kāräre kō'á wírokārā niîwā. Pāhará do'átiräre i'sé me'ra wa'rê, naâre yi'rio mihákārā niîwā.

João masaré wamê yeegire a'tíro weé wēhékārā niîwā niisé niî'

(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

¹⁴Niî pe'tiropi Jesu weesére ti'ó se'sa wa'ákārā niîwā. Herode tí di'ta wi'ógi kē'ra ti'óki niîwī. Teeré ti'ógi, a'tíro niîki niîwī:

—João masaré wamê yeegi wēhé no'o'kipi niímigi, masági masapí. Tohó weégi kīî pehe waró weé i'yo tutua yi'riami, niîki niîwī.

¹⁵Apêrá pe'e a'tíro niikārā niîwā:

—Nítimi. Kĩî diporókĩ hipi Ô'ákĩ hi yee kitire werê mi'tagi Elia masági masapí, niikārā niĩwā.

Tohō niikā taha āpērā a'tĩro niikārā niĩwā:

—Diporókāharā Ô'ákĩ hi yee kitire werê mi'tarā weeró noho niĩgi niĩsami, niikārā niĩwā.

¹⁶Naā tohō niikā ti'ógi, Herode niĩki niĩwī:

—Too dipóro yi'ñ dipóa ditê sure duti'ki João wamê yeegi niĩsami. Kĩíta ni'károakāre masapí, niĩki niĩwī.

¹⁷Herode too dipóropi Herodia wamêtigo yee bu'iri Joāore bu'iri da'reri wi'ipi miáa, di'te kúú dutiki niĩwī. Herodia kĩî akabihí Filipe nimo niĩko niĩwō. Tohō niĩmikā, Herode pe'e kĩî akabihí katĩmikā, koõre e'mā, niĩmõtiki niĩwī. ¹⁸Kĩî tohō weeká i'yági, João wamê yeegi Herodere a'tĩro niĩki niĩwī:

—Mi'ñ akabihí nimore niĩmõtikā, yā'ā niĩ'. Koõre kiotikā'ya, niĩki niĩwī.

¹⁹Kĩî tohō niĩse bu'iri Herodia João me'ra uāgo, kĩî re wéhé si'riko niĩmiwō. Tohō wākúmigo, wêhe masítiko niĩwō. ²⁰Herode pe'e Joāore āyugí, bu'iri moogí niĩmi niĩgi, uisê me'ra ti'ó yā'aki niĩwī. Tohō weégi koõ yā'áro weé si'risere wee dutítiki niĩwī. João uúkũsere ti'o masítimigi, āyuró ti'sasê me'ra ti'óki niĩwī, ²¹Herodia Joāore i'yā tu'tigo niĩ tĩhago, Herode kĩî bahuáka nimi bosê nimi weerí kura Joāore koõ wéhé si'ri'kere boka ehá pehako niĩwō. Tii niĩmre Herode bosê nimi weégi, kĩî me'ra da'raráre pihí neeki niĩwī. Tohō niikā surára wiõrāre, Galiléia di'takāharā wiõrā niirā nohore pihĩoki niĩwī. Pihĩo, naāre si'orí ba'áki niĩwī. ²²Naā ba'āropi Herodia mako sáhá, basá i'yoko niĩwō. Koõ basá i'yosere Herode, āpērā kĩî me'ra ba'ā duhirá ti'sá yi'riakārā niĩwā. Tohō weégi Herode koõre niĩki niĩwī:

—Yē'e nohó mi'ñ iasê nohore sēriká, mi'ñ re o'ógiti, niĩki niĩwī.

²³Tohō weégi masá i'yóropi “Niĩ sooro mariró no'ó yi'ñ dutirí di'ta deko me'ra mi'ñ sēriká, o'ó masi”, niĩki niĩwī. ²⁴Be'ró koõ pako tiró wa'á, sēri yā'ako niĩwō:

—Ma'ú, yē'e nohóre sērigósari kĩî re? niĩko niĩwō.

Koõ pakó yi'tiko niĩwō:

—João wamê yeegi yaa dipoare ditê sure miĩti dutiya, niĩko niĩwō.

²⁵Be'ró maatá Herode tĩropi wa'á, kĩî re niĩko niĩwō:

—Ni'károakāta bapapí João wamê yeegi yaa dipoare ditê sure mii sáa o'oya, niĩko niĩwō.

²⁶Koõ tohō niikā ti'ógi, Herode bihā weti yi'ria wa'áki niĩwī. Kĩî niĩ pe'tirā toó nerè'kārā ti'óropi “No'ó mi'ñ sērisere o'ógiti” niĩ'ki niĩ yuukā, de'ró weetá basiótikaro niĩwī. Tohō weégi kĩî “O'ó wee”, niĩ masitiki niĩwī. ²⁷Be'ró maatá ni'kí surárare João yaa dipoare ditê sure miĩti duti o'oki niĩwī. ²⁸Tohō weégi surára bu'iri da'reri wi'ipi wa'á, João yaa dipoare ditê sure, bapapí mii sáa miáaki niĩwī. Be'ró kĩî Herode koõre o'óki niĩwī. Koõ pe'e kē'ra koõ pakopíre o'ó turiako niĩwō.

²⁹Joāore tohō weesé kitire ti'órā, kĩî bu'esere siru tuú'kārā kĩî ipiré miĩ, yaārā wa'ākārā niĩwā.

Jesu ni'kāmukāsetiri mil imiaré ba'asé eká'ke niĩ'

(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jo 6.1-14)

³⁰Jesu bese kúú'kārā naā bu'ê kusiaka be'ro Jesu tĩrópi dahākārā niĩwā. Dahā, kĩî tiro nerè'kārā niĩwā. Niĩ pe'tise naā weé'kere, masaré bu'è'kere

werêkārā niŵā. ³¹ Tu'â eha ni'koka be'ro Jesu naâre “Te'á masá marirópi kāró soó ni'irā”, niŵi niŵi. Masá naâ tiropi na'iro wa'â miha yuukâ, naâ ba'â nikiatikārā niŵā. ³² Tohó weégi Jesu, kīŵi bu'erá me'ra naâ se'saro yukîsipi mihâ sâha, masá marirópi wa'âkārā niŵā. ³³ Pâhará naâ wa'akâ ì'yâkārā niŵā. Tohó weerá Jesuré ì'yâ'kārā, kīŵi wa'arópi niŵi pe'tise makarikâharâ oma sirú tuukārā niŵā. Naâ diporo naâ pê'atâtohore yuú kue tohakārā niŵā. ³⁴ Be'ró Jesu yukîsipi sâyâ'ki dihâ ni'kagi, masá pâharáre ì'yâgi, pahá yâ'aki niŵi. “Ovelha ko'tegi moorá weeró noho niŵma”, niŵi tí'lo yâ'aki niŵi. Tohó weégi naâre pehé bu'ê ni'kaki niŵi. ³⁵ Yamîka'pi kīŵi bu'erá kīŵi tiro ehâ, a'tiro niŵkārā niŵā:

—Yamîka'pi niŵi! A'topîre neê masá marimá. ³⁶ Tohó weégi masaré makâripi no'ó pi'tó niŵe makariپی toháa dutiya. Toopí duú ba'arâ wa'aáto. Ba'asé moomá, niŵkārā niŵā.

³⁷ Jesu naâre yi'tiki niŵi:

—Misâ naâre ba'asé ekayá.

Naâ pe'e kīŵi re yi'tikārā niŵā:

—Oito muhipûri pose da'ra wapá ta'ase me'ra ìsâ pâú duúrâ wa'ârâsari â'rare ekaáhâ? niŵkārā niŵā.

³⁸ Jesu naâre yi'tiki niŵi:

—Misâ diikése pâú kiótí? Ì'yârâ wa'âya.

Naâ ì'yâ toha, kīŵi re werêkārā niŵā:

—Ni'kâmukâse pâú, tohó niikâ piárâ wa'î niáma, niŵkārā niŵā.

³⁹ Be'ró ni'karé kurari masaré taâ bu'ipi duhî dutiki niŵi. ⁴⁰ Tohó weerá naâ ni'karé kurarire cem masa duhîkārā niŵā. Apêye kurarire cinquenta masa duhî birokārā niŵā. ⁴¹ Be'ró Jesu teé ni'kâmukâse pâuré, naâ wa'î piárâre miŵi, i'miáropi ì'yâ moro, kīŵi pakí Ô'âkî hire “Áyú butia'ka” niŵi niŵi. Tu'â eha ni'ko, pâuré pe'êste, kīŵi bu'eráre masaré eti dutigi o'ôki niŵi. Wa'î kê'rare meharóta weéki niŵi. ⁴² Niŵi pe'tirâ ba'â yapikārâ niŵā. ⁴³ Be'ró doze pi'seri naâ ba'â di'a'kere see neékārâ niŵā. ⁴⁴ Teeré ba'â'kārâ imiá se'saro ni'kâmukâsetiri mil niŵkārâ niŵā.

Jesu akó bu'ipi sihâ'ke niŵi'

(Mt 14.22-27; Jo 6.16-21)

⁴⁵ Jesu masaré ba'asé ekâka be'ro maatá kīŵi bu'eráre ditârapí pê'â yuu dutiki niŵi. Naâre kīŵi diporo Betsaidapi ehâ yuu dutigi o'ôo'ki niŵi. Kīŵi pe'e masaré we'êritigi weéki niŵi. ⁴⁶ Naâre we'êriti toha, ìrigípi kīŵi pakí me'ra uúkûgi mihâaki niŵi. ⁴⁷ Na'îka be'ro yukîsi ditâra dekopi niŵkaro niŵi. Jesu pe'e mahâaropîre ni'kitá niŵi niŵi. ⁴⁸ Wî'ró naâ pê'âro pe'e wêe pôo tēokaro niŵi. Tohó weégi Jesu naâ wahá wâ'ka masitikâ ì'yâki niŵi. Bo'rêa mihatiri kura Jesu naâ tiropi wa'âgi, akó bu'ipi sihâ wâ'kaki niŵi. Kâró naâre yi'riáki niŵimiwi. ⁴⁹ Tohó wa'arâ kura kīŵi akó bu'ipi sihâ wâ'katikâ ì'yâkārâ niŵā. Kīŵi re ì'yârâ, masí wêrî'ki wâti niŵsami niŵrâ, karíkûkārâ niŵā. ⁵⁰ Naâ niŵi pe'tirâ kīŵi re ì'yârâ, ikiá pe'tia wa'âkārâ niŵā. Tohó weégi Jesu maatá naâre a'tiro niŵi keheoki niŵi:

—Wâkú tutuaya. Yi'î niŵi! U'tikâ'ya, niŵi niŵi.

⁵¹ Be'ró naâ sâyapihípi mihâ sâhaki niŵi. Kīŵi mihâ sâhari kura wî'ró di'ta mariá wa'âkaro niŵi. Teeré ì'yârâ, ipítí ikiá, ì'yâ mariakārâ niŵā.

⁵² Pâú me'ra kīŵi weé ì'yo'kere naâ âyuró waro tí'lo masí butia'tikārâ niŵā yuhûpi. Tohó weerá ikiá yi'riakārâ niŵā.

Jesu Genesarépi do'âtiräre yi'rió'ke nií'

(Mt 14.34-36)

⁵³Naá tii ditárapire pē'á, Genesaré wamêtiropi ehâkārā niīwā. Toopí ehārā, naa yawí yukîsire di'té po'lo, mahâkārā niīwā. ⁵⁴Toopí naá mahá ni'kari kura tookâhārā maatá Jesuré i'yâ masikārā niīwā. ⁵⁵Tohō weērā naá niī pe'tiropi omá wā'ka, do'âtiräre naá kūyasé me'ra Jesu no'ó wa'aró miáa mihakārā niīwā. ⁵⁶No'ó kîî wa'arí makapi, sumútohopi, ká pupi, no'ó bahú yoaro kîî yi'riátohopi do'âtiräre miáa, kûú mihakārā niīwā. Jesuré a'tiropi sērîkārā niīwā:
—Mi'í kē'ra i'sâre kâ'rô mi'í yaró su'tiropi yē'ê yâ'a duti kureya, niîkārā niīwā. Niī pe'tirā yē'ê yâ'a'kārā do'âtise yi'rî no'lo pe'tia wa'âkārā niīwā.

Masaré yā'áro wa'aká weesé nií'

(Mt 15.1-20)

7 Ni'ká nimi fariseu masa, tohō niiká ni'karērā Moisé ohâ'kere bu'erá Jesu tirópi ehâkārā niīwā. Naá Jerusalépi ni'kārā wa'âkārā niīwā. ²Jesu bu'eráre ni'karēräre amúkoetimirā ba'aká i'yâkārā niīwā. Ba'aátoto díporo naá wee wiáro noho weetikārā niīwā. Tohō weērā yā'arā weeró noho i'yâ no'okārā niīwā. ³Fariseu masa, niī pe'tirā Judeu masa naá yēki simiá wee miháti'kere a'tiropi wee sirú tuukārā niīwā. Pehetiri amúkoeka be'ropi di'akí ba'âkārā niīwā. ⁴Naá ba'asé duúrā ehâ'kārā kē'ra meharóta weékārā niīwā. Naá yēki simiá weé'karo nohota wee sirú tuukārā niīwā. Naá si'risé paare, piô sâase paare, komé me'ra weé'ke paarire, naá soo pesásere koe mihakārā niīwā. Naá tohō weetikārā, Ô'âkî hi i'yóropi yā'arā niī boosa' niîrā, tohō weékārā niīwā. ⁵Tohō weērā Jesu bu'erá amúkoetikā i'yārā, Jesuré sērî yâ'akārā niīwā:
—De'rô weērā mi'í bu'erá marí yēki simiá wee miháti'kere wee sirú tuu weeti? Naá amúkoetimirā ba'ârā, yā'áro weerā weemá, niîkārā niīwā.

⁶Jesu naâre yi'tiki niīwā:

—Diakî hîta misâre Isafa díporókî hipi Ô'âkî hi yee kitire werê mi'tagi a'tiropi niī ohâki niīwā:

“Árā masá isêro me'ra di'akî yi'í re êho peóma.

Naá ti'ó yā'ase pe'e no'opí niîro niísa'.

⁷Tohō weéro naá yi'í re êho peóse wapa marí'.

Naá bu'esé yi'í dutisé meheta nií'. Masá dutisé nií',

niîki niīwî Ô'âkî hi, niī ohâki niīwî.

⁸Misâ, masá naá wee miháti'kere wee sirú tuurätirā, Ô'âkî hi dutisé pe'ere du'u kûú', niī yi'tiki niīwî.

⁹A'tiropi niī nemoki niīwî:

—Misâ yēki simiá wee miháti'kere wee sirú tuurā, me'risé me'ra Ô'âkî hi dutisé pe'ere wee wee'. ¹⁰Moisé a'tiropi niîki niīwî: “Misâ paki, misâ pakore êho peóya. Naâre yā'áro uúkûgi nohore wêhé kô'aato”, niîki niīwî. ¹¹Misâ pe'e masaré a'tiropi wee duti'. “Misâ pakire ou misâ pakore naá apêye noho sērîkâ, wee tamú si'ritirā, Corbâ nií', niíya.” Tohō niîrā, “Niī pe'tise i'sâ kiosé misâre wee tamú boo'kere Ô'âkî hire o'ô'kepi nií'” niī dutirā, tohō niísa'. ¹²Misâ tohō niîrā, pakiré, pakoré “Neê wee tamú masitisa'”, niîrā weesa'. ¹³A'tiropi wâkûrā, Ô'âkî hi dutisére tohō waro i'yâ kô'a butia'kâ'. Misâ yēki simiá wee miháti'kere weerā, tohóta pē'ri pehá siru tuu'. Apêye pehé naá weé'ke nohore wee sirú tuu', niîki niīwî.

¹⁴Naâre tohō niîka be'ro Jesu masaré pihô, niîki niīwî:

—Yeekāhásere ti'o masírāti niîrā, ti'órā a'tiá. ¹⁵Marí isêro me'ra ba'asé meheta Ô'âkî hi i'yóropi maríre yā'áro wa'aká weé'. Tohó weeró noho o'ôro, marí yaá isero wihátise pe'e yā'áro wa'aká weé'. ¹⁶O'mê peeri kiorá noho a'teré āyuró ti'oyá, niîki niîwî.

¹⁷Be'ró Jesu pāhará tiropi niî'ki wa'âki niîwî. Wa'â, wi'ipí sáháaki niîwî. Be'ró toopí kîî kití weeró noho niisé me'ra werê'kere kîî bu'erá sêri yā'akārā niîwā. ¹⁸Jesu naare yi'tíki niîwî:

—Misá kê'ra a'teré ti'o masí weeti? Niî pe'tise marí ba'â sórose noho Ô'âkî hi i'yóropi maríre yā'áro wa'aká weé wee'. ¹⁹Teé marí ba'â sórose ehêri pō'rapi wa'âtisa'. Paāgapi ba'â soro no'o'. Be'ró yi'ri wiháa wa'ása', niîki niîwî.

Tohó niîgi, niî pe'tise ba'asé āyusé niî' niîgi, tohó niîki niîwî.

²⁰Jesu apêye werê nemokí niîwî:

—Masipíre wihásé pūriká kîîre yā'áro wa'aká weé'. ²¹A'tíro niî'. Marí yā'áro wākusé po'peápi di'pókāti wihatisa'. Api nimóre a'me tārā s'rise, numiáre yā'áro weesé, masaré wêhé kō'ase yā'asé niî'. ²²Tohó niiká yahasé, apêye nohore iári pehase, āpêrāre yā'áro weesé, āpêrāre wee soóse, marí yā'áro weesére du'utíse wākusépita wihátí!. Apêye taha, iosé, āpêrāre yā'áro uúkuse, āpêrā yi'rióro ti'ó yā'ase, marí no'ó iaró weé ma'ase, teé kê'ra wākusépita wihátí!. ²³A'té niî pe'tise yā'asé po'peápi wihátí!. Tee pūriká Ô'âkî hi i'yóropi masaré yā'áro wa'aká weé', niî werêki niîwî.

Judeu maso niîtigo apé di'takōhopi Jesuré êho peó'ke niî'

(Mt 15.21-28)

²⁴Jesu Genesarépi niî'ki Tiro, Sidó wamêtise makaripi wa'âki niîwî. Toopíre āpêrā masítikā'ato niîgi, ni'ká wi'ipí sáháaki niîwî. Tohó weemígi, masíkā' no'oki niîwî. ²⁵Maatá wātí sáháa no'o'ko pako Jesu toopí niíápi niísere masíko niîwō. Koô a'tí, kîî wee tamúseré sêrigótigo, Jesu tirópi kîîre êho peógo, ehâ ke'ako niîwō. ²⁶Koô ape makákôho Siro-feníciakôho niîko niîwō. Be'ró Jesu tirópi etá, wātí koô makopíre niigíre kō'â wíro dutiko niîwō. ²⁷Jesu koôre niîki niîwî:

—Wi'mará pe'ere eká mi'taro iá!. Marí naâ ba'â mi'tatimikā, ba'asére e'mā, diâyiare doke kúúkā yā'â niî', niîki niîwî. A'tíro niîgi, tohó niîki niîwî. Judeu masa pe'ere wee tamú mi'taro iá!. Be'ropíta Judeu masa niítirāre wee tamúro iá' niîgi, tohó niîki niîwî.

²⁸Koô kîîre yi'tíki niîwō:

—Yi'î wiôgi, tohōta niî', niíro pe'ea'. Diâyia mesa doka duhirá wi'mará ba'aká birí dihasere ba'ásama, niíko niîwō. Judeu masa niítirā kê'ra kāró mi'î āyuró weesére yē'ê masima niígo, tohó niíko niîwō.

²⁹Koô tohó niiká, Jesu yi'tíki niîwî:

—Mi'î āyuró wākú!. Wātí mi'î makopíre niî'kire kō'â wíro toha'. Wa'āgosa', niîki niîwî.

³⁰Be'ró koô wi'ipí toháa wa'áko niîwō. Toopí tohatágo, koô makoré koô kūyarópi pesaká i'yáko niîwō. Wātí koôpire niîmi'ki wiháa tohaki niîwî.

Jesu ti'ohátigire, uúkū masitigire yi'rió'ke niî'

³¹Jesu Tiro wamêtiropi niî'ki wihá wā'kaki niîwî. Toopí wihá wā'kagi, Sidó wamêtiropi, Decápoli niisé makaripi yi'riáki niîwî. Toó yi'riáa, Galiléiakāha ditarapi ehâki niîwî. ³²Toopí ni'kí ti'ohátigire, āyuró uúkū wíro masitigire Jesu tiró miáakārā niîwā. Jesuré “Kîîre yāa peó yi'rióya”,

niŋkārā niŋwā. ³³Tohō weégi Jesu kīre apé sia', masá i'lyátiropi miáaki niŋwī. Toopí kīi yeé amú pi'karire ti'ohátigi yee o'mê peeripi sîō sōroki niŋwī. Be'ró i'sê koo e'o peó, kīi yaá ye'meropi yaa peóki niŋwī. ³⁴Be'ró i'mîsepi i'ya moro ehêri sāha, arameu masa yee uúkuse me'ra a'tîro niŋki niŋwī:

—Efata. “Pārīya” niŋgi, tohō niŋki niŋwī.

³⁵Kīi tohō niisé me'ra kīi yeé o'mê peeri pārīa wa'ākaro niŋwī. Kīi yaá ye'mero ka'bīa wa'ā, āyuró uúkū masiki niŋwī. ³⁶Tu'ā eha ni'ko, Jesu naāre “Neē āpêrāre werêtikā'ya”, niŋki niŋmiwī. Kīi naāre “Neē kā'ró werêti butia'kā'ya” niŋmikā, naā nemoró werêstekārā niŋwā. ³⁷Naā ipíti i'yā maria, a'tîro niŋkārā niŋwā:

—Nīi pe'tisere āyuró weemí. Masá ti'ohátirāpireta ti'oká wee sáhāmi. Uúkūtirāpireta uúkūkā wee sáhāmi, niŋkārā niŋwā.

Jesu ba'pāritisetiri mil imiaré eká'ke nií'

(Mt 15.32-39)

8 Jesu masaré yi'rióka terore pāhará masá kīi tiropi nerêkārā niŋwā. Be'ró naā ba'asé tohá wa'ākārā niŋwā. Tohō wa'aká i'lyāgi, Jesu kīi bu'erāre pihō, niŋki niŋwī:

²—Yī'fī ā'raré pahá yā'a wa'ása'. Naā marí me'ra niiró i'tiá nimi yi'rí'.

Tohō weerā naā ba'asé tohá wa'āma. ³Naa yeé wi'seripi yi'fī toháa dutikā, ihá boārā ma'āpi ti'o masise pe'tí ke'a wa'á boosama. Apêrā yoā butia'ropi a'ti'kārā niŋma, niŋki niŋwī Jesu.

⁴Be'ró kīi bu'erá Jesuré yi'tíkārā niŋwā:

—Marí a'tó masá marirópire de'ró weé ā'rā pāharāre ba'asé boká eka boósari? niŋkārā niŋwā.

⁵Jesu naāre sēri yā'aki niŋwī:

—Diikésepa pāu kiotí?

Naā yi'tíkārā niŋwā:

—Setepaga kió', niŋ yi'tíkārā niŋwā.

⁶Tohō niŋka be'ro Jesu masaré duhî dutiki niŋwī. Kīi teepāre miŋ, kīi pakí Ô'ākí hire “Áyú!” niŋki niŋwī. Be'ró, pe'ê, kīi bu'erāre masaré eti dutígi o'òki niŋwī. Naā masapíre eti turiákārā niŋwā. ⁷Wa'fī ô'ó maharāakāre pehêterākā kiókarā niŋwā. Jesu naā kê'rare kīi pakiré “Áyú!” niŋ toha, meharóta taha eti dutíki niŋwī. ⁸Niŋ pe'tirā ba'ā yapí yi'riakārā niŋwā. Be'ró sete pi'seri naā ba'á di'a'kere see neé, miŋ sākārā niŋwā.

⁹⁻¹⁰Toopí ba'ākārā ba'pāritisetiri mil wa'tero imiá niŋkārā niŋwā. Be'ró naāre naa yeé wi'seripi toháa dutígi, Jesu kīi bu'erá me'ra yukîsipi mihâ sāha, Dalmanuta wamêtiropi wa'ā wa'āki niŋwī.

Jesuré fariseu masa Ô'ākí hi tutuaró me'ra weé i'yo dutimi'ke nií'

(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)

¹¹Jesu kīi bu'erá me'ra Dalmanutapi etāki niŋwī. Toopí fariseu masa Jesuré wio pesáro uúkūkārā niŋwā. Diakí híta Ô'ākí hi maki niŋmiti kīi? niŋrā, kīi re Ô'ākí hi tutuaró me'ra weé i'yo dutikārā niŋwā. ¹²Jesu naā tohō niisére kari butí, ti'sátigi, naāre niŋki niŋwī:

—De'ró weerā a'tóka terokāharā weé i'yo dutisari? Diakí híta niŋgiti. Neé kā'ró naāre weé i'yosome, niŋki niŋwī.

¹³Be'ró naāre kō'ā wā'kagi, yukîsipi opāturi mihâ sāha, apé pā'repi pē'ā wa'āki niŋwī.

Jesu kití weeró noho niisé me'ra werê'ke nií'

(Mt 16.5-12)

¹⁴ Apé pā'repi pē'ârã, Jesu bu'erá naâ ba'aátehere miáatikārã niíwã. Páú ni'kágata kiókārã niíwã. ¹⁵ Be'ró Jesu naâre a'tíro niíki niíwĩ:

—Fariseu masa, tohò niiká Herode naa yeé fermento páú bikiaká weesére misá tí'o masíya, niíki niíwĩ.

¹⁶ Kĩî bu'erá kĩî niisére tí'o masítirã, naâ basi niíkarã niíwã:

—Marí páú mooká, tohò niísami, niíkarã niíwã.

¹⁷ Jesu naâ tohò niisére masígi, a'tíro niíki niíwĩ:

—De'ró weérã misá “Ba'asé moó!”, niíti? Misá tí'o masí weeti yuhûpi?

Misá ehêri pō'ra bití yí'ria! ¹⁸ Misa yeé kaperi me'ra í'yá! Misa yeé o'mê peeri me'ra tí'ó'. Tohò weemírã, yí'í too dipóropi weé'kere wákúti butia'ti?

¹⁹ Too dipóropi ni'kámukāsetiri mil masaré ni'kámukāsepaga páú me'ra ekawí. Diikése pi'seri naâ ba'â di'a'kere see neéri? niíki niíwĩ.

Kĩî bu'erá kĩî re yí'tíkārã niíwã:

—Doze pi'seri see sãáwi, nií yí'tíkārã niíwã.

²⁰ Jesu naâre nií nemoki niíwĩ:

—Apêye kē'ra setepaga páú me'ra ba'pāritisetiri mil masaré ekawí. Tíita kē'rare diikése pi'seri see neé no'ori? niíki niíwĩ.

Naâ kĩî re yí'tíkārã niíwã:

—Sete pi'seri see neé no'owi, niíkarã niíwã.

²¹ Naâ tohò niíka be'ro Jesu naâre niíki niíwĩ:

—Too pūríkã teeré masímirã, de'ró weérã tí'o masí weeti yuhûpi? niíki niíwĩ.

Jesu Betsaidapi kapêri í'yâtigire yí'rió'ke nií'

²² Jesu kĩî bu'erá me'ra ditārare pē'ã, apé pā're Betsaida wamêtiri makapi pē'a ehákārã niíwã. Toopí naâ ehaká, Jesu tiró ni'kí kapêri í'yâtigire mii ehákārã niíwã. Naâ Jesuré a'tíro sēríkārã niíwã:

—Á'riré yã peó yí'rióya, niíkarã niíwã. ²³ Tohò weégi Jesu kapêri í'yâtigi yã amúkãpi yē'ê, maká sumútohopi tí á wã'kaki niíwĩ. Be'ró Jesu kĩî yeé í'sé koo me'ra kapêripi tuú wa'reki niíwĩ. Tohò weé toha ni'ko, Jesu amúkãri me'ra kĩî yeé kaperire yã peókí niíwĩ. Be'ró kĩî re sēri yã'aki niíwĩ:

—Mí'í re apêye noho bahumítito? niíki niíwĩ. ²⁴ Kĩî, kĩî yeé kaperire í'yá pãa, a'tíro niíki niíwĩ:

—Masaré í'yá! Yukipagí weeró noho bahurá sihaká í'yá, niíki niíwĩ.

²⁵ Kĩî tohò niiká tí'ógi, Jesu kĩî yeé kaperipi opáturi yã peó nemoki niíwĩ. Toopíta kĩî áyuró waro í'yá butia'ki niíwĩ. Nií pe'tisere áyuró í'yákí niíwĩ. ²⁶ Be'ró Jesu kĩî re kĩî yã wí'ipi o'óo' tórogí, a'tíro niíki niíwĩ:

—Makãpi wa'átikã'ya. Neê ni'kí tookí híre yí'í mí'í re yí'rió'kere werêtikã'ya, niíki niíwĩ.

Pedro Jesuré “Mí'í Ô'ákí hi besé'kita nií'” nií'ke nií'

(Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

²⁷ Be'ró Jesu kĩî bu'erá me'ra Cesaréia Filipo wamêtiri maka pi'to niisé makaripi wa'ákārã niíwã. Naâ too wa'arópí kĩî bu'erá re sēri yã'aki niíwĩ:

—De'ró masá uúkúti yí'í re? niíki niíwĩ.

²⁸ Naâ kĩî re yí'tíkārã niíwã:

—Āpêrã mi'f're “João wamê yeegi niĩmi”, niĩma. Āpêrã “Diporókĩ hipi Ô'ákĩ hi yee kiti werê mi'tagi Elia niĩmi”, niĩma. Āpêrã “No'ó niigi Ô'ákĩ hi yee kiti werê mi'tagi niigi niĩsasami”, niĩma, niĩkārã niĩwã.

²⁹Be'ró Jesu naãre sêrĩ yã'a nemoki niĩwĩ taha:

—Misã waro, yi'f're de'ró wākũti? niĩki niĩwĩ. Kĩĩ tohō niikã, Pedro yi'tĩki niĩwĩ:

—Mi'f' Ô'ákĩ hi besé'ki Cristo niĩ', niĩki niĩwĩ.

³⁰Pedro tohō niĩ'kere Jesu neê āpêrãre werê dutitiki niĩwĩ.

Jesu kīĩ wēriátehere werê'ke niĩ'

(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

³¹Tu'ã eha ni'ko, kīĩ bu'erãre a'tĩro niĩ bu'ê ni'kaki niĩwĩ.

—Yi'f' Ô'ákĩ hi maki masĩ weeró noho ipitĩgi pũtro pi'etĩgisa'. Tohō niikã Judeu masa bikirã, sacerdotea wiōrã, Moisé ohã'kere bu'erã yi'f're iatĩrãsama. Yi'f're wēherãsama. Naã tohō weemĩkã, i'tiã nimi be'ro masagĩsa', niĩki niĩwĩ. ³²Naãre ti'otã basiōro werê me'rikã'ki niĩwĩ. Teeré ti'ógĩ, Pedro apêropi Jesuré pihĩ wã'ka, tu'tĩki niĩwĩ. ³³Be'ró Jesu mahãmi, kīĩ bu'erãre i'lyã, Pedore tu'tĩki niĩwĩ:

—Wa'ãya. Mi'f' wãtĩ weeró noho uúkũ'. Mi'f' Ô'ákĩ hi wākusere masĩ wee'. Masã naã wākũ wiaro noho wākũ', niĩki niĩwĩ.

³⁴Be'ró Jesu kīĩ bu'erãre, tohō niikã masaré pihĩ, werêki niĩwĩ:

—No'ó yi'f're êho peó siru tuugi noho kīĩ weé s'i'riro noho weetikã'ato. Yi'f' iaró pe'e weeáto. No'ó yi'f're siru tuú s'i'rigi “Jesuré êho peógi, wēri boosa” niĩtigita siru tuuáto. ³⁵Yi'f're êho peóse me'ra yã'áro yi'f'ri s'i'ritigi, yi'f're êho peó du'ugi noho pekã me'epi bahurió no'ogisami. Apĩ wēhesere uĩti, yi'f're êho peó nu'kugi noho pe'e yi'f' me'ra katĩ nu'kugisami. ³⁶Ni'kĩ a'ti imĩ kohokãhase niĩ pe'tisere wapã ta'a, kīĩ ehēri pō'ra pe'ere bahuriógi, yē'le nohóre wapã ta'a boosari? ³⁷Pekã me'epi wa'ãgi, kīĩ yãã ehēri pō'rare de'ró weé wapa yeé wĩro masitisami. ³⁸A'ti nukúkãkãharã masã yã'áro weerã yi'f're êho peótiãrã niĩma. Naã wa'teropi yi'f're, tohō niikã yee kitĩre bopõya sãatikã'ya. Misã bopõya sãakã, yi'f' Ô'ákĩ hi maki masĩ weeró noho ipitĩgi a'tĩro weegĩsa'. A'ti nukúkãpire yi'f' paki asistese me'ra, kīĩre werê ko'terã me'ra opãturi a'tĩgi, yi'f' kē'ra misãre bopõya sãagisa', niĩki niĩwĩ.

9 Jesu masaré, tohō niikã kīĩ bu'erãre bu'êka be'ro apēye niĩ nemoki niĩwĩ naãre:

—Diakĩ hĩ misãre werêgiti. Ni'karerã a'topĩ niirã yi'f' tutuaró me'ra wiõgi sãhagĩ a'tikã i'lyãtimirã, wērisome, niĩki niĩwĩ.

Jesu kīĩ bahusé dika yuú'ke niĩ'

(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

²Ni'kã semana be'ro Jesu i'rigi i'miãkĩhipi mihãaki niĩwĩ. Tigipĩre wa'ãgi, Pedro, Tiago, João naã se'sarore miãaki niĩwĩ. Toopĩ naã i'lyóropi Jesu kīĩ bahusere dika yuúki niĩwĩ. ³Kīĩ su'ti asistea wa'ãkaro niĩwĩ. Pũtro butisē wa'ãkaro niĩwĩ. Neê a'topĩre teé butisē weeró noho masã su'ti koetĩma. ⁴Tohō wa'arĩ kura Elia, Moisé bahuã ni'ka, Jesu me'ra uúkũkã i'lyãkãrã niĩwã. ⁵⁻⁶Teeré i'yãrã, kīĩ bu'erã ikiã yi'ria wa'ãkãrã niĩwã. Tohō weegi Pedro de'ró niĩ masitigi, uúkũ kehoki niĩwĩ. A'tĩro niĩki niĩwĩ:

—Wiõgi, marĩ a'topĩ niikã áyũ yi'ria! I'tiã wi'iakã weerã. Ni'kã wi'i mi'f' yãã wi'i, apé wi'i Moisé yãã wi'i, apé wi'i Elia yãã wi'i weerã, niĩki niĩwĩ Pedro.

⁷Be'ró ni'ká kura o'me kurá diháti, naäre tuú bi'aká'karo niíwi. Tii kurápi ni'kí a'tíro uúkuká ti'ókārā niíwā:

—Ár'i yi'í maki ípítí yi'í ma'ígí niími. Kíí uúküsere tí'ó êho peóya, niíki niíwí.

⁸Be'ró í'yâ kehokārā niímiwā. Neê âpêrā maríkārā niíwā. Jesu ni'kitá nu'kúki niíwí.

⁹Naâ írigípi nií'kārā dihárā, naâ toopí í'yâ'kere Jesu neê werê dutitiki niíwí.

—Be'ró yi'í Õ'ákí hi maki masí weeró noho ípítígi wérí masáka be'ropi werêya, niíki niíwí. ¹⁰Tohó weerā naâ se'saro teeré tí'ó yā'akārā niíwā.

Naâ basi a'mêri sérí yā'akārā niíwā:

—De'ró nií sî'ríro weesarí kíí wéríka be'ropi masasé? niíkarā niíwā.

¹¹Be'ró Jesuré sérí yā'akārā niíwā:

—De'ró weerā Moisé ohâ'kere bu'erá “Masaré yi'rioákíhi a'tiátoho díporo Elia a'tí mi'tagisami”, nií bu'etí?

¹²Jesu naäre yi'tíki niíwí:

—Misâ níro nohota Elia a'tí mi'tagisami. Kíí nií pe'tisere apó mi'tagisami. Õ'ákí hi yee kiti ohâka pûripi yi'í Õ'ákí hi maki masí weeró noho ípítígi yeekáhásere a'tíro nií. “Kíí pi'etígisami. Íá no'otígisami”, nií. ¹³Yi'í pe'e misâre níngiti. Elia a'tí tohaki niíwí. Kíí re Õ'ákí hi yee kiti ohâka pûripi nií'karo nohota keoró wa'ákaro niíwí. Masá kíí re no'ó weé sî'risere weékārā niíwā, niíki niíwí.

Jesu wi'magíre wātí sáháa no'o'kire kō'á wíro'ke nií'

(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)

¹⁴Naâ írigípi nií'kārā âpêrā naâ me'rakāharā niirópi dihatárā, páhará masá niiká í'yākārā niíwā. Âpêrā kē'ra Moisé ohâ'kere bu'erá Jesu bu'erá me'ra ípítí uúkukārā niíwā. ¹⁵Be'ró Jesu kíí wākútiro a'tiká í'yārā, nií pe'tírā í'yâ mariakārā niíwā. Kíí tiropi omá wā'ka, pōo tēírā wa'ákārā niíwā. ¹⁶Jesu kíí bu'erá re sérí yā'aki niíwí:

—Yē'e nohóre toó maha paka uúkūrā weetí naâ me'ra? niíki niíwí.

¹⁷Ni'kí naâ páhará wa'teropi niigí yi'ti kehóki niíwí:

—Ísâre bu'egí, yi'í maki wātí sáháa no'o'kire miítiapi. Yi'í makire uúkū masitikā weemí. ¹⁸Kíí nií no'ó wa'aró wātí kíí re yē'ê paá kehe kúu mihami. Kíí tohó weeká, isêropi sa'pó tu'u, kíí upíkarire kû'rí wagia mihami. Tohó wa'ági, bi'â mihami. Yi'í mi'í bu'erá re “Wátíre kō'á wíroya”, niímiapi. Naâ pōo tēótiama, niíki niíwí.

¹⁹Jesu naäre niíki niíwí:

—Misâ neê êho peóse moó butia!. Yi'í misâre yoaká bu'êmikā, neê tí'o masí wee' yuhúpi. No'ó ká'a tero yoaká misâ yi'í re êho peótikā pōo tēógisari? Kíí wi'magíre yi'í tiro miítia, niíki niíwí.

²⁰Kíí tiropi mii ehákā, wātí Jesuré í'yâgi, wākútiro wi'magíre wéríakā weéki niíwí. Kíí dokê ke'a, túru maá kusia, isêropi sa'pó tu'uaki niíwí.

²¹Tohó wa'aká í'yâgi, Jesu wi'magí pakire sérí yā'aki niíwí:

—No'ó ká'a tero yoáti a'té kíí re tohó wa'aró? niíki niíwí.

Kíí pakí yi'tíki niíwí:

—Wi'magírita tohó niisétiwí. ²²Pehefíri wātí kíí re wēhé sî'rigí, pekâ me'epi dokê ke'a, diápi dokê yōhakā wee mihámi. Mi'í re basiókā, ísâre pahá yā'agi wee tamúya, niíki niíwí.

²³Jesu kíí re niíki niíwí:

—Mi'ŋi ēho peókā maa, basiókā'. No'ó ēho peórā maa nií pe'tise weetá basió', nií yí'tíki niíwī.

²⁴Tohō niiká ti'ógi, wi'magí paki karíku kehoki niíwī:

—Ēho peó'. Nemoró ēho peó nemokā weeyá, niíki niíwī.

²⁵Jesu masá pāhará naá tiropi omá wā'katikā i'lyági, wátfire kō'á wírogi, a'tíro niíki niíwī:

—Wátí uúkütikā, ti'otíkā weegí, mi'ŋi re wiháa duti'. Ā'rí wi'magípire niigí, wiháaya. Neé opáturi sáháa nemotikā'ya, niíki niíwī.

²⁶Kíi tohō niiká, wátí karíku wihagi, wi'magíre opáturi wēriakā weéki niíwī. Kíi wiháagi, kíi re wēri'ki weeró noho tohaká weéki niíwī. Tohō weérā kíi re āpērā “Wēriá wa'ámi”, niikārā niímiwā. ²⁷Jesu pe'e kíi re amúkāpi yē'ē wehē wā'koki niíwī. Tohō weeká, kíi wā'ká ni'kaki niíwī.

²⁸Be'ró Jesu wi'ipí sáháakā, kíi bu'erá āpērā ti'otíropi kíi re sēri yā'akārā niíwā:

—De'ró weérā ísá wátfire kō'á wíro masitiapari? niikārā niíwā.

²⁹Kíi naáre niíki niíwī:

—Kíi wátí tohō sáhagi nohore Ō'ákí hire sēri, be'tisé me'ra di'akí kō'á wírota basió', niíki niíwī.

Jesu kíi wēriátehere opáturi werē nemo'ke nií'

(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

³⁰Naá Cesaréia Filipopi ni'kārā Galiléia di'tapi yí'riákārā niíwā taha. Naá wa'asére Jesu neé āpērāre masiká iatíki niíwī. ³¹Kíi wēriátehere, āpērā kíi re wiórāpire o'óátehere kíi bu'erá re bu'ēgi, tohō weéki niíwī. A'tíro bu'ēki niíwī:

—Yí'ŋi Ō'ákí hi maki masí weeró noho ipitígire wiórāpire o'órasama. Be'ró yí'ŋi re wēherásama. Naá tohō weemíkā, i'tiá nimi be'ro masagísa' taha, niíki niíwī. ³²Naá kíi tohō niisére ti'ó masitikārā niíwā. Ti'ó masítimirá, uírā, sēri yā'a masitikārā niíwā.

Áyuró weé yí'ri ni'kagi yeere ohá'ke nií'

(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)

³³Be'ró Cafarnau wamētiri makapi etákārā niíwā. Toopíre naá wi'ipí sáha eháka be'ro Jesu kíi bu'eráre sēri yā'aki niíwī:

—Misá ma'á a'tírā, yē'e nohóre uúkū a'mé tu'ti wā'katirā weeátí?

³⁴Naá pe'e ma'ápire a'tíro uúkū wā'katikārā niíwā. Noá marí wa'teropire āpērā yí'rióro nií yí'ri ni'kagisari? niisére uúkūkārā niíwā. Tohō uúkū'kārā nií tihará, neé yí'tití yí'riokā'kārā niíwā. ³⁵Jesu ehá nuha, kíi bu'erá dozere pihô, niíki niíwī:

—Misá āpērā yí'rióro nií' nií sī'rírā, a'tíro niíró íá'. “Nií pe'tirá be'roki hípi níisa’”, niíró íá'. Apēye, nií pe'tirāre wee tamúro íá', niíki niíwī.

³⁶Be'ró ni'kí wi'magíre pihô, naá wa'teropi ni'kóki niíwī. Kíi re wiá moro, niíki niíwī:

³⁷—Yí'ŋi re ma'igí noho ni'kí ā'ri wi'magíre yē'ēgi weeró noho weemí. Kíi re yē'ēgi, yí'ŋi reta yē'ēgi weemí. Yí'ŋi re yē'ēgi kē'ra yí'ŋi di'akíre yē'ēgi weetími. Yí'ŋi re o'ó'ki Ō'ákí hi kē'rare meharóta yē'ēgi weemí, niíki niíwī.

Maríre i'ya tu'titigi marí me'rakí hi niími niisé nií'

(Mt 10.42; Lc 9.49-50)

³⁸Be'ró João Jesuré a'tíro niíki niíwī:

—Ĩsâre bu'egí, ni'kí mi'í wamé me'ra pisú tihagi wâtiâre kô'â wîrokâ i'yaápi. Kîi marí me'rakí hi meheta niíami. Tohó weérâ kîi're ka'mú ta'api.

³⁹Kîi tohó niiká ti'ógi, Jesu a'tíro niíki niíwî:

—Tohó weegíre ka'mú ta'atikâ'ro iá!. Neê ni'kí yi'í wamé me'ra pisú tihagi áyuró weé i'yo'ki, be'ró yi'íre yâ'âro uúkú masitisami. ⁴⁰A'tíro nií!. Maríre i'yâ tu'titigi marí me'rakí hi niími. ⁴¹Misâre yi'í bu'erá nií yuukâ, âpêrâ wee tamúrasama. Tohó weégi diakí hí misâre werêgiti. No'ó misâre ni'kí kâ'roákâ akó tîagi nohore diakí híta Ô'âkí hi áyusé o'ogisami.

Âpêrâre yâ'âro weeká weetikâ'ya niisé nií'

(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)

⁴²No'ó wi'magíre yi'íre êho peógíre yâ'âro weeká weegí ipíti bu'íri da'rê no'ogisami. Kîi're i'tâga pahikahá wamí tahapi di'te yoó, diâ pahiri maapi doke yôókâ, nemoró áyu boósa!. Tohó weeká, kîi maata wêria wa'â, dohóré! nemoti boosami. Kîi dohóré! boo'ke pe'tiá wa'â boosa!. ⁴³Misa yaá amúkâ me'ra yâ'âro weé si'rírâ, ditê kô'a boo'karo weeró noho yâ'asére weé du'ukâ'ya. Misâ ni'ká amúkâ me'ra Ô'âkí hi tiropi ehaká, nemoró áyú!. Pekâ me'epi piá amúkâ me'ra wa'aká pe'e maa, yâ'â yi'ria!. Misâ yâ'âro weé si'risere weetikâ, nemoró áyu boósa!. Misâ yâ'âro weé si'risere weérâ pekâ me'epi wa'aká, yâ'â nií!. Toopíre pekâ me'e neê yatítisa!. ⁴⁴Bekoâ kê'ra neê boâtisama. Pekâ me'e kê'ra i hí nu'kukâ'sa!. ⁴⁵⁻⁴⁸Tohó niiká misa yaá di'pókâ me'ra yâ'âro weérâ, ditê kô'a boo'karo weeró noho meharóta weeyá taha. Misâ pekâ me'epi piá di'pókâ me'ra wa'aká, yâ'â yi'ria!. Opâ yuri i'mísepi sâháakâ pe'e maa, nemoró áyú!. Kapêa me'ra kê'ra yâ'âro weé si'rírâ, meharóta weeyá. Misâ kapêa oré wee kô'â boo'karo weeró noho yâ'asére i'yâ du'ukâ'ya. Misâ pekâ me'epi piá kapêa me'ra wa'aká, yâ'â nií!. Tohó niiká i'mísepi ni'ká kapêa me'ra wa'aká, nemoró áyú!. Misâ yâ'âro weé si'risere weetikâ, nemoró áyú nií!. Misâ yâ'âro weé si'risere weérâ pekâ me'epi wa'aká, yâ'â nií!. Toopíre bekoâ neê boâtisama. Pekâ me'e kê'ra neê yatítisa!.

⁴⁹Nií pe'tise ba'asére pekâ me'e me'ra do'á no'o!. A'té weeró noho a'tí di'tapire nií pe'tirá yi'íre êho peórâ pi'etise me'ra nemoró wákú tutua nemorásama. ⁵⁰Moâ okaró ba'aká, áyú nií!. Okasé pe'tíka be'ro opâturi okaká weetá basió wee!. Misâ pûrikâ moâ okaró weeró noho niíya. A'me kêése mariró áyuró niisétiya, niíki niíwî.

Nimôtirâ, marâpítirâ a'mêri kô'âtikâ'ya niisé nií'

(Mt 19.1-12; Lc 16.18)

10 Jesu Cafarnaupi nií'ki Judéia di'tapi wa'â wa'âki niíwî. Toopí nií'ki Jordão wamêtiri maare, muhípu mihátiro apé pâ'repi pê'âki niíwî. Toopíre opâturi masá nerêkârâ niíwâ. Kîi wee wiáro nohota naâre bu'êki niíwî. ²Fariseu masa kîi mehêká yi'tíkâ iárâ, bu'íri boká si'rírâ sêri yâ'akârâ niíwâ:

—Ni'kí kîi nimoré kô'âta basiósari? Maríre dutisé tohó niíti? ³Jesu naâre yi'tíki niíwî:

—Moisé de'ró dutípari?

⁴Naâ yi'tíkarâ niíwâ:

—Moisé ni'ki nimóre “A'té bu'iri mi'íre kô'â!” niiri pûrre koôre ohâ o'o dutiki niíwî. “Tohó apóka be'ro kô'âta basió!” niíki niíwî Moisé, niíkarâ niíwâ.

⁵Naâ tohó niíka be'ro Jesu niíki niíwî:

—Misâ yêki simiá ehêri pô'ra bitisé bu'iri Moisé misâ nimosá numiare kô'aká ka'mú ta'atikí niíwî. ⁶Ô'âkí hi nií pe'tise kîi neê waro weé ni'kaka teropire imí, numiô weéki niíwî. ⁷“Tohó weégi imí kîi pakí, kîi pakoré kô'â wiha, kîi nimó

me'ra niŋgisami. ⁸Naê piárã ni'ká ipi weeró noho niŋrásama”, niŋki niŋwī Ô'ákĩ hi. Tohó weerã piárã niŋtima. Ni'ká ipita niŋma. ⁹A'té bu'iri Ô'ákĩ hi a'mé si'o'kãrãre masá neê dika waátikã'ro iá', niŋki niŋwī Jesu.

¹⁰Be'ró wi'ipí dahãrã, Jesu bu'erá kĩŋre opãturi sãri yã'a nemokãrã niŋwã teekãhãsereta taha. ¹¹Naãre a'tĩro yi'tĩki niŋwī:

—Kĩŋ nimoré kô'ã, apẽgore nimõtigi noho kĩŋ nimõti mi'ta'kore yã'ãro weegi weesamí. ¹²Meharóta numiô koô marapĩre kô'ã, ãpi me'ra marãpitigo kẽ'ra koô marãpiti mi'ta'kire yã'ãro weego weesamó. Teé Ô'ákĩ hire yi'rĩ ni'kaseta niŋ', niŋki niŋwī.

Jesu wi'marãre yãa peó sãri basá'ke niŋ'

(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

¹³Be'ró naãre yãa peó dutirã wi'marãre Jesu tiro miãakãrã niŋwã. Naã tohó weekã ì'yãrã, naãre miãarãre kĩŋ bu'erá tu'tĩkãrã niŋwã. ¹⁴Naã tohó weekã ì'yãgi, Jesu uã wa'ãki niŋwī. Naãre niŋki niŋwī:

—Wi'marãre yi'fi tiro a'tikã du'óo'ya. Naãre ka'mú ta'atikã'ya. Wi'marã marí nohore ãyuró êho peóma. ãpẽrã kẽ'ra wi'marã weeró noho yi'fi re êho peórã yi'fi paki wiógi niirópi wa'ãrãsama. ¹⁵Diakĩ hí misãre werẽgiti. ã'rã weeró noho yi'fi re êho peótigi noho neê kã'ró yi'fi paki niirópi wa'ãsome, niŋki niŋwī.

¹⁶Be'ró wi'marãre wiã moro miha, naãre yãa peó, kĩŋ pakiré “ã'rãre ãyuró weeyã”, niŋ sãri basãki niŋwī.

Ma'mĩ pehé kiogĩ Jesu me'ra uúkũ'ke niŋ'

(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)

¹⁷Jesu apẽropi wa'arí kura ni'kĩ kĩŋre oma sirú tuu wã'kaki niŋwī. Oma sirú tuu wã'ka, êho peógi kĩŋ diporo ehã ke'a, sãri yã'aki niŋwī:

—Mi'fi masaré bu'egí ãyugí niŋ'. Yi'fi yẽ'e nohó weegisari katisé pe'titĩsere boká si'rĩgi? niŋki niŋwī.

¹⁸Jesu kĩŋre niŋki niŋwī:

—Yi'fi re “ãyugí niŋ'” niŋgi, diakĩ híta niŋgi weeti? Ô'ákĩ hi ni'kitã ãyugí niŋmi. ¹⁹Mi'fi Ô'ákĩ hi dutisé kũ'kere masísa'. “Masaré wẽhé kô'atikã'ya. ãpi nimóre a'me tãrãtikã'ya. Yahãtikã'ya. ãpẽrã yeekãhasere niŋ sootikã'ya. ãpẽrã yeere iãrã, weé ta'satikã'ya. Mi'fi paki, mi'fi pakore êho peóya”, niŋ', niŋki niŋwī.

²⁰Kĩŋ tohó niikã ti'ógi, yi'tĩki niŋwī:

—Bu'egí, yi'fi wi'magípita a'teré keoró wee mihãtiwi, niŋki niŋwī.

²¹Jesu kĩŋre pahã yã'ase me'ra ì'yã, niŋki niŋwī:

—Mi'fi re apẽye nohoakã di'sã'. Mi'fi kiosãre duã pe'okĩ hi wa'ãya. Teé duã'ke wapare pahasé kiorãre dika waãya. Tohó weegi i'mĩsepi pehé ãyusé kiogísa'. Tu'ã eha ni'ko, yi'fi re siru tuúya, niŋki niŋwī.

²²Kĩŋ tohó niikã ti'ógi, ti'sãtiki niŋwī. Kĩŋ pehe waró kió yi'ria tĩhagi, kĩŋ kiosãre ma'fi yi'rĩgi bihã weti, toháa wa'ãki niŋwī.

²³Be'ró Jesu kĩŋ sumútoho ì'yãste, kĩŋ bu'erãre niŋki niŋwī:

—Pehé kiorãre Ô'ákĩ hi tiropi wa'akã diãsa butia', niŋki niŋwī.

²⁴Tohó niikã ti'órã, kĩŋ bu'erã ti'o mariãkãrã niŋwã. Jesu naãre niŋ nemoki niŋwī taha:

—Yi'fi põ'ra weeró noho niirã, a'tĩro niŋ'. No'ó naã kiosãre ma'fi yi'ri ni'kakã, yi'fi paki niiró i'mĩsepi wa'asé diãsa butia'. ²⁵Wa'ĩkĩ camelo wamêtigi awiã yutã daa pi'ó sõrori peepi sãhá yi'ri tãrĩkã, diãsa yi'ri

maha wa'ása! I'mîsepi yi'î paki niirópi pehé kiogí wa'aká pe'e maa, tootá nemoró diása!, níiki níwî.

²⁶ A'teré tí'órã, ipíti i'yã maria, a'mêri sêri yã'akãrã níwã:

—Too pûrikãre noa nohó pe'e Ô'ákî hi tiropi wa'ã masirásari? níikãrã níwã.

²⁷ Jesu naãre i'yã, níiki níwî:

—Masá naã basi wee tutuáse me'ra yi'ri masítisama. Ô'ákî hi pûrikãre basió!. Kíí maa neê apêye noho weetá basiótise marí!, níiki níwî.

²⁸ Kíí tohó níiká tí'ógí, Pedro níiki níwî:

—Wiógi, ní pe'tise ísã kiosére du'u kúu, mi'î re siru tuúwi.

²⁹ Jesu yi'tíki níwî:

—Diakí híta misãre níigiti. No'ó níigí noho, yeé bu'iri, tohó níiká masaré yi'rióse kitire weresé bu'iri kíi yã wi'i, kíi akawerérã, kíi paki simiã, kíi pō'rá, kíi yeé weseri du'u kúu wã'ka'kãrã nohore a'tíro wa'ãrosa!. ³⁰ Naã kō'ã wã'ka'ke nemoró pehé bokarásama. A'ti imí kohopire nemoró wi'sêri, akawerérã, pakoşã numia, pō'rá, wesêri bokarásama. Ápêrã naãre yã'aro weemíkã, teeré bokarásama. Be'ropí kê'rare naãre Ô'ákî hi katí nu'kuse o'ógisami. ³¹ Tohó níimikã, ni'kãroakãre wiórã weeró noho níirã be'ropíre mehó níirã níirásama. Pãharã mehó níirã kê'ra be'ropíre wiórã weeró noho níirásama, níiki níwî Jesu.

Jesu kíi wēriátehere opáturi werê nemo'ke níi'

(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

³² Be'ró Jesu Jerusalé wa'ari ma'api kíi bu'erã díporo i'mítã wã'kaki níwî. Naã Jerusalépi Jesuré wéhé sí'rírásama níirã, kíi úitíkã i'yãrã, kíi bu'erã i'yã mariakãrã níwã. Masá naã be'ro siru tuúrá kê'ra úikãrã níwã. Be'ró Jesu kíi bu'erã dozere pihíoki níwî. Pihío, kíi re wa'aátehere werêki níwî.

³³ —Misã masí! Marí Jerusalépi wa'ãrã weé! Toopí yi'î Ô'ákî hi maki masí weeró noho ípitígíre a'tíro weerásama. Sacerdotea wiórã, tohó níiká Moisé ohã'kere bu'erãpire o'órásama. Naã yi'î re wêhe dutírásama. Naáta taha apé di'takãharã Judeu masa níitírã wiórãre wia turiárásama. ³⁴ Yi'î re buhíkã!, tãrarásama. I'sê koo e'lo peó, yi'î re wêherásama. Naã tohó weemíkã, i'tiã nimi be'ro masagisa!, níiki níwî.

Tiago, João Jesuré naã sêrimí'ke níi'

(Mt 20.20-28)

³⁵ Be'ró Tiago, João Zebedeu pō'ra Jesu tíro wa'ã, kíi re níikãrã níwã:

—Ísãre bu'egí, ísã sêrisére mi'î o'oká íása!.

³⁶ Naã tohó níiká, sêri yã'aki níwî:

—Yê'e nohó yi'î weekã íasarí?

³⁷ Naã yi'tíkãrã níwã:

—Mi'î wiógi sãhági, ísãre mi'î re dutí tamuahã sôrooapa. Ni'kí mi'î diakí hí pe'e, ápi kúúpe' pe'e dípoápa, níikãrã níwã.

³⁸ Naã tohó níiká tí'ógí, Jesu níiki níwî:

—Misã yi'î re sêrisére tí'o masí wee! Yi'î ipíti pi'etí, wêrígisa!. Yi'î pi'etí wēriátehere weeró noho misã kê'ra wee masítí?

³⁹ Naã yi'tíkãrã níwã:

—Íí. Pi'etí, wêri masí!, níikãrã níwã.

Jesu naãre níiki níwî:

—Diakí híta níi! Misã kê'ra yi'î weeró noho pi'etí, wêrírãsa!. ⁴⁰ Tohó weemíkã, diakí hí pe'e, kúúpe' pe'e misãre dípo masítisa!. A'té yi'î weesé meheta níi! Yi'î paki kíi bese yuú'kãrã pe'e toopí duhírásama, níiki níwî.

⁴¹ Be'ró ãpêrã piámukārã naã tohõ sêriká ti'órã, Tiago, João me'ra uã wa'ákãrã niãwã. ⁴² Tohõ weeká i'yãgi, Jesu pihõ, naãre niiki niãwĩ: —Misã masísã!. A'ti nukúkãre dutirã tií di'tare mii wapã wa'ásama. Naã dokakãharã k'ë'ra meharóta dutípesama. ⁴³ Misã pürikã naã weeró noho weesomé. Tohõ weeró noho o'òrã, misã wa'teropi wiórã nií si'rírã, ãpêrãre da'rá ko'terã weeró noho niãya. ⁴⁴ No'ó ãpêrã nemoró nií si'rigi noho nií pe'tirãre da'rá ko'tegi weeró noho ti'ó yã'aya. ⁴⁵ Yi'í weeró noho weeyã. O'ákĩ hi maki masí weeró noho ipitígi niímigi, ãpêrã yi'íre wee tamuáto niígi meheta a'tíwi. Yi'í pe'e naãre wee tamuúgi a'tíwi. Tohõ niiká pãharã naã yã'ãro weé'ke wapore wëri basa wapa yeé wírogi a'tíwi, niiki niãwĩ.

Jesu Bartimeu wamêtigi kapêri i'yâtigire yi'rió'ke nií'

(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

⁴⁶ Naã Jerusalépi mahárã, Jericópi etãkãrã niãwã. Be'ró tii makãpi Jesu kĩi bu'erã me'ra yi'riãki niãwĩ. Pãharã masã kĩi re siru tuúkãrã niãwã. Toopí Bartimeu wamêtigi Timeu maki kapêri i'yâtigi ma'ã sumútohopi niyëru sêri duhíki niãwĩ. ⁴⁷ “Jesu Nazarékĩ hi a'tími” niiká ti'ógi, Bartimeu karíkũ ni'kaki niãwĩ:

—Jesu, Davi paramí nií turiagi, yi'íre pahã yã'aya, niiki niãwĩ.

⁴⁸ Pãharã kĩi re “Karíkütikã'ya”, nií tu'tíkãrã niímiwã. Kĩi pe'e tohõ niímikã, pũtro karíkũ nemoki niãwĩ.

—Davi paramí nií turiagi, yi'íre pahã yã'aya, niiki niãwĩ.

⁴⁹ Tohõ niiká ti'ógi, Jesu tohã ni'ka, a'tíro niiki niãwĩ:

—Pihõya.

Naã kĩi re pihõ, niikãrã niãwã:

—Keero wã'ká ni'ka bakeo'ya. Mi'íre pihimi, niikãrã niãwã.

⁵⁰ Tohõ weégi kĩi yaró su'tíro bu'íkãharore toó tuu weé kũu bu'pu mahã, Jesu tiró wa'ãki niãwĩ. ⁵¹ Toopí ehakã, Jesu kĩi re sêri yã'aki niãwĩ:

—De'ró yi'í weeká iasari?

—Masaré bu'egí, yi'íre kapêri bahukã iása', niiki niãwĩ.

⁵² Jesu kĩi re yi'tíki niãwĩ:

—Mi'í yi'íre êho peóapi. Tohõ weégi mi'í yi'rió no'o toha'. Wa'ágisa', niiki niãwĩ.

Tohõ niiri kurata kĩi kapêri i'yãki niãwĩ. Be'ró Jesuré ma'ãpi siru tuú wã'kaki niãwĩ.

Jesu Jerusalé wamêtiri makapi sãháa'ke nií'

(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jo 12.12-19)

11 Jesu kĩi bu'erã me'ra Jerusalépi ehaátoho kã'ró di'sákaro niãwĩ. Betfagé, Betãnia wamêtise makari i'rigí Oliveira wamêtikihi pi'topi ehãkãrã niãwã. Toopí kĩi bu'erã piãrãre a'tíro niiki niãwĩ:

² —Sií maka marí diaki hi niiri makapi wa'ãya. Toopí ehãrã, ni'kí jumento wi'magí di'té ni'ko'kire boka ehãrãsa'. Kĩi neé pesã no'oya marigí niígisami. Kĩi re pãã miítia. ³ No'ó misãre ãpêrã “De'ró weerã tohõ weeti'?” niikã, “ĩsã wiógi iamí. Maatã wiã no'orosa' taha”, niãya, niiki niãwĩ.

⁴ Be'ró naã wa'ã, sãháari sope ma'ã sê're sumútoho di'té ni'ko'kire boka ehãkãrã niãwã. Boka ehã, kĩi re pããkãrã niãwã.

⁵ Naã tohõ weerí kura toopí nu'kurã naãre niikãrã niãwã:

—De'ró weerã tirã kĩi re pããti? niikãrã niãwã.

⁶ Naã tohõ niiká ti'órã, Jesu dutí'karo nohota naãre yi'tíkãrã niãwã. Tohõ weerã naãre “Miãaya”, niikãrã niãwã. ⁷ Be'ró Jesu tiró miãa, kĩi jumento bu'ipi naa

yeé su'tí bu'íkãhasere tuu weé peôkãrã niîwã. Tohô weéka be'ro Jesu kîî bu'ipi mihá pehaki niîwî. ⁸Kîîre êho peorã, pâharã kîî yî'riáro ma'âpi naa yeé su'tí bu'íkãhasere seô kúukarã niîwã. Âpêrã pûri niisé keerire ditê kúukarã niîwã.

⁹Kîî diporo i'mítãrã, kîî sîro sîru tuúrã kê'ra a'tîro karíkúkãrã niîwã: —Marí wiôgire e'katí peorã. Á'rí Ô'ákî hi o'ô'oki âyú butia'mi. ¹⁰Kîî wiôgi sãhaátehe âyuró wa'aáto. Marí yêki Davi wiôgi niî'karo weeró noho âyuró wa'aáto. Niî pe'tirã i'mîsekãharã kîîre “Áyú butia'mi” niî e'katí peoato, niîkãrã niîwã.

¹¹Be'ró Jesu Jerusalépi sãha ehági, Ô'ákî hi wi'ipi wa'âki niîwî. Toopí niî pe'tise tíf wi'íkãhasere i'yã pe'o, Betâniapi kîî bu'erã me'ra wa'â wa'âki niîwî. Yamíka'pi niî yuukã, tohô weéki niîwî.

Jesu figueira wamêtikîhi dikã marikîhire yãî diha duti'ke niî'

(Mt 21.18-19)

¹²Ape nimí bo'reakã Betâniapi niî'kãrã Jerusalépi wa'akã, Jesu ihã boã yî'riaki niîwî. ¹³Yoarópi ma'ã sumútoho figueira wamêtikîhi niî'kãgi âyuró pûrítikîhire i'yãki niîwî. Be'ró tigi tiró dikãtisa' baa niîgi, i'yãgi wa'âki niîwî. Pûri pehé di'lakî niîkaro niîwî. Dikãtiri tero meheta niîkaro niîwî.

¹⁴Dikã marikã i'yãgi, Jesu tigré niîki niîwî:

—Neê âpêrã a'tîgi dikare ba'ã nemosome maha, niîki niîwî.

Kîî tohô niîkã, kîî bu'erã tí'ókãrã niîwã.

Jesu Ô'ákî hi wi'ipi duarãre kô'ã wîro'ke niî'

(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jo 2.13-22)

¹⁵Be'ró Jerusalépi ehãkãrã niîwã. Jesu Ô'ákî hi wi'ipi sãha ehági, Ô'ákî hire i hã moro peoatehere duarãre, teeré duarãre kô'ã wîroki niîwî. Naã niyéru dika yuúri mesare, naã buháre duã duhisere kô'ãgi, tuu kehé kûu pe'okã'ki niîwî. ¹⁶Neê apêye noho duasé nohore tíf wi'ipi miî, yî'ri târi wîu dutitiki niîwî. ¹⁷Naãre bu'êgi, a'tîro niîki niîwî:

—Ô'ákî hi yee kiti ohãka pûripi a'tîro ohã no'okaro niîwî: “Yaa wi'i 'Niî pe'tirokãharã Ô'ákî hire sêrirí wi'i niî', niî no'oka wi'i niî'.” Misã pe'e keoró weé wee'. Yahará yaa wi'ire weeró noho tohakã weeápi misãa', niîki niîwî.

¹⁸Sacerdotea wiôrã, âpêrã Moisé ohã'kere bu'erã kîî tohô niisére tí'ókãrã niîwã. Be'ró naã tí'ó, “De'ró weé marí â'rîré wêherásari?” niî, bu'fri a'mã niî'kãrã niîwã. Kîî bu'esére niî pe'tirã tí'o mariá mihakã i'yãrã, kîîre uîkãrã niîwã. ¹⁹Be'ró na'í ke'ari kura Jesu tii makãre niî'ki wihã wã'ka, wa'ã wa'âki niîwî taha.

Figueira wamêtikîhi yãî diha'ke niî'

(Mt 21.20-22)

²⁰Ape nimí bo'reakã taha Jerusalépi wa'ãrã, figueiragire niî'kôripita yãî'kire i'yãkãrã niîwã. ²¹Tohô weégi Pedro Jesu “A'tîgi dikare ba'ã nemosome maha” niî'kere wãkûgi, Jesuré niîki niîwî:

—Ísãre bu'egí, i'yãya. Sikí mi'í yãî duti'ki yãî wa'ãpã, niîki niîwî.

²²Jesu naãre niîki niîwî:

—Ô'ákî hire êho peóya. ²³Diakî hí misãre werêgiti. No'ó a'tîgi i'rigíre “Diã pahiri maapi doke yóórãti” niîkã, keoró wa'ãrosa'. Misã diakî híta êho peókã, “Ísã niisé diakî híta wa'ãrosa'” niîkã, tohô wa'ãrosa'. ²⁴Tohô weégi misãre niîgiti. Niî pe'tise misã Ô'ákî hire sêrikã, “Ísãre diakî híta o'ógisami” niî êho peókã, tohô wa'ãrosa'. ²⁵Misã Ô'ákî hire sêrirã tirã, âpêrã me'ra apêye noho a'mé tu'ti'kãrã, naãre akobohó mi'taya yuhûpi.

Tohò weeká, marí paki i'mîsepi niigí kē'ra misâ yā'áro weé'kere akobohógisami. ²⁶ Apêrâre akobohótikâ maa, marí paki i'mîsepi niigí kē'ra misâ yā'áro weé'kere akobohósoma, niiki niîwî.

Jesuré “Noá dutiró me'ra tohò weetí?” ni'ke niî'

(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)

²⁷ Be'ró opâturi Jerusalépi ehâkārâ niîwâ. Jesu Ô'âkî hi wi'ipî niirí kura a'tîro wa'âkaro niîwî. Sacerdotea wiôrâ, Moisé ohâ'kere bu'erá, âpêrâ Judeu masa bikirâ Jesu tirópi wa'âkārâ niîwâ. ²⁸ Jesuré sérí yā'akārâ niîwâ: —Yē'e nohó dutisé me'ra mi'î weesére tohò weetí? Noá mi'î re tohò wee dutígi dutisé o'ôri? niikārâ niîwâ.

²⁹ Jesu naâre yi'tiki niîwî:

—Yi'í kē'ra misâre sérí yā'a a'megiti. Misâ yi'î re yi'tiká, misâre “A'té dutiró me'ra weé'”, niigiti. ³⁰ Noá Joâore wamé yee dutigi o'ô'pari? Ô'âkî hi ou masá o'ô'pari kîi re? Yi'tiyá, niiki niîwî.

³¹ Kîi tohò niiká ti'órâ, naâ basi a'mêri uúkukārâ niîwâ:

—Marí “Ô'âkî hi o'ô'ki niîwî” niiká, kîi marîre “Too pûrîkâre de'ró weerâ Joâore êho peótiri?” niigisami. ³² Marí “Ô'âkî hi o'ô'tiki niîwî; masá kîi re o'ô'kārâ niîwâ” niiká, masá marîre tu'tîrâsama, niikārâ niîwâ.

Masá Joâore “Ô'âkî hi yee kiti werê mi'tagi niîwî”, niî êho peókārâ niîwâ. Tohò weerâ wiôrâ masaré uî niikārâ niîwâ. ³³ Tohò weerâ naâ yi'tikārâ niîwâ:

—Masítisa', niî yi'riókâ'kārâ niîwâ. Teeré ti'ógi, Jesu naâre niiki niîwî:

—Yi'í kē'ra misâre “A'té dutiró me'ra weé'”, niî weré wee', niiki niîwî.

Da'rá ko'terâ keoró weetí'ke niî'

(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

12 Be'ró Jesu sacerdotea wiôrâre, Moisé ohâ'kere bu'eráre, Judeu masa wiôrâre kití weeró noho niisé me'ra werêki niîwî:

—Ni'kî kîi yaá di'tapi i'sê otê, sâ'ri sâá ni'kosami. Toopí naâ i'sê bipe sâátihi peere itágapi se'ê sâhasami. Tohò niiká i'miári wi'î naâ ko'tê duhiatihi wi'ire weesamí.

Be'ró apêropi sihâgi wa'âgi, âpêrâre tii wesére ko'tê dutigi kûúsami. Naâre kîi yaá di'tare da'rasé wapa “Toô kâ'ro yi'î re i'sê wiaápa”, niî wâ'kasami. ² Be'ró i'sê dikâtiri kurare tii wesé wiôgi apêropi niísami. Toopí niigi, ni'kî kîi re da'rá ko'tegire o'ô'sami. Kîi re o'ô'gi, “Yaá di'ta da'rarâre yeé i'sêre sérígi wa'âya”, niísami. ³ Kîi toopí ehakâ, tii wesé da'rarâ kîi re yē'ê, paâ, neê kâ'ró o'ditimirâ, o'ô' tōrosama. ⁴ Be'ró âpí kîi re da'rá ko'tegire o'ô'sami taha. Kîi maa dipôapi kamí da're, yā'áro buhikâ, o'ô' tōrosama. ⁵ Tii wesé wiôgi âpiré o'ô' nemosami taha. Á'rí maa diakí hífa wêhékâ'sama. Be'ró pâharâ o'ô' nemosami. Ápêrâre paásama. Ápêrâre wêhékâ'sama.

⁶ Kîi makí ipíti ma'igí di'akí di'sasamí. Be'ropí kîi re o'ô'sami. A'tîro wâkûmisami: “Yi'î makire wio pesâse me'ra i'yârasama”, niîmisami. ⁷ Wiôgi maki naâ tiropi etaká, tii wesé da'rarâ a'tîro niísama: “Á'ritá niîmi be'ropí a'ti wesére yē'eákihi. Mâa. Kîi re wêherá. Be'ró a'ti wesé mari yaá wese toharósa”, niî wâkúsama. ⁸ Be'ró kîi re yē'ê, wêhékâ'sama. Tu'â eha ni'ko, tii wesé sumútopi kîi ipiré kô'ásama, niiki niîwî Jesu.

⁹ Be'ró Jesu naâre niî nemoki niîwî:

—Too pūrīkāre tii wesé wiôgi naāre de'ró weegísari? A'tīro weegísami. Kīî a'tí, kīî yáa di'ta da'rarāre wēhé kō'a pe'o, āpērāre tíí di'tare o'ôgisami.

¹⁰ Misá Ô'ākī hi yee kiti ohāka pūrīre bu'ēpā. Yī'īre wa'aātehere a'tīro ohā no'owi:

Ī tā pīhiri me'ra wi'í yeerá ni'ká pīhi naā iatíka pīhire kō'ārāsama. Naā kō'āka pīhi me'ra āpērā pe'e ni'ká wi'í tutuarí wi'í yeé ni'ka mīhasama.

¹¹ Ô'ākī hi marī wiôgi naā kō'āka pīhi me'ra tohō weesamí. Kīî tohō weé'ke “Áyú butia!”, niî tí'ó yā'a no'o', niî ohā no'okaro niîwi, niîki niîwī Jesu.

¹² Wiôrá tee kití me'ra kīî uúkūkā, “Ī sāreta tohō niîgi weesamí”, niîkārā niîwā. Tohō weerá kīîre yē'ē sī'rimikārā niîwā. Masaré uí niîkārā niîwā. Tohō weerá yē'ē masiti, wa'ā wa'ākārā niîwā.

Niî soose me'ra Jesuré bu'íri a'mārā naā sērī yā'a'ke niî'

(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

¹³ Be'ró wiôrá fariseu masare, tohō niîká Herode yaa kurākāharāre Jesu tirópi o'ôo'kārā niîwā. Naā Jesuré mehēká yī'tiká iārā, bu'íri boká sī'rírā, tohō weékārā niîwā. ¹⁴ Be'ró naā o'ôo'kārā Jesu tirópi ehārā, a'tīro niîkārā niîwā:

—Masaré bu'egí, mi'í niisétisere masí! Masá yī'īre “De'ró wākūrāsari?” niiró mariró diakí hí uúkū! Ô'ākī hi yeere diakí hí weré! Āpērā “Wiôrá niîma” niiró mariró niî pe'tirāre ni'kāro noho ĩ'yā! Apēye noho sērī yā'a sī'rīsa! Romano masa wiôgire kīî niyéru wapa seésere wapa yeékā, marīre dutisé āyutí ou yā'ā niîti nee? niî sērī yā'akārā niîwā.

¹⁵ Jesu pe'e naā niî soose me'ra sērī yā'akā ĩ'yāgi, a'tīro niîki niîwī:

—De'ró weerá yī'īre mehēká yī'tígi, bu'íri bokagísami niî sī'rírā, sērī yā'ati? Niyéru kuhire miítia, niîki niîwī.

¹⁶ Tohō weerá tii kuhíre miítikārā niîwā. Tii kuhíre ĩ'yāgi, Jesu sērī yā'aki niîwī:

—Noa nohó yaa diāpoa niîti? Noá wamé niîti? niîki niîwī.

Naā yī'tíkārā niîwā:

—César, romano masa wiôgi kīî diāpoa, kīî wamé wā'yá!, niîkārā niîwā.

¹⁷ Naā tohō niîká tí'ógi, Jesu naāre niîki niîwī:

—Too pūrīkāre César, romano wiôgi wapa yeé dutise nohore kīîre o'ôya. Ô'ākī hi yee pe'e maa kīîre o'ôya. Kīî wee dutisere weeyá, niîki niîwī.

Kīî tohō yī'tiká tí'órā, tí'o mariá wa'ākārā niîwā.

Masá wērīka be'ro masasére Jesuré sērī yā'a'ke niî'

(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

¹⁸ Be'ró āpērā sacerdotea saduceu masa Jesu tiró wa'ākārā niîwā. Naā “Wērī'kārā masasomé”, niî ého peósama. Tohō weerá Jesuré a'tīro niîkārā niîwā:

¹⁹ —Masaré bu'egí, Moisé a'tīro dutisé kūúki niîwi. “Ni'kí nimôtigi pō'ratítimigi wērīká, kīî akabihí kīî nimó niî'kore nióré'ato. Be'ró kīî koó me'ra neé waro pō'ratí mi'tagire kīî ma'mí wērī'kire pō'ratí basaato”, niîki niîwī. ²⁰ Ni'kí pō'ra setere tohōta wa'ākaro niîwi. Masá ma'mí nimóti, pō'ratítimigi wērīa wa'áki niîwī. ²¹ Kīî be'rokí hi kīî ma'mí nimore nióré'ki niîwī. Kīî kē'ra pō'ratítimigi wērīa wa'áki niîwī. Be'rokí hí kē'rare tohōta wa'ākaro niîwi. ²² Tohō di'akí teé ní tiogipire tohō wa'á turia dihakaro niîwi. Be'ró naā nimo niî'ko kē'ra wērīa wa'áko niîwō. ²³ Naā sete koóre nimôtikārā niîwā. Too pūrīkāre wērī'kārā masaká, ni'í nimó tohá butia'gosari? niîkārā niîwā.

²⁴Tohô niiká ti'ógi, Jesu naâre yi'tíki niŵi:

—Misâ wisí y'i'ria! Ô'âkî hi yee kiti ohâka pûrikâhasere neê masí wee'. Ô'âkî hi kîi tutuasé kê'rare masí wee'. ²⁵Wêrî'kârâ naâ masâka be'ro nimôtisome. Pô'ra numiá kê'rare numí soosome. Ô'âkî hire werê ko'terã i'mîsepi niirã weeró noho niirásama. ²⁶Apêye noho misâre wêrî'kârâ masasére werê nemogiti. Misâ Moisé ohâka pûrîre bu'êpã. Ô'âkî hi kîi re ni'kã yukî siti i hirî sitipi a'tîro uúkûki niŵi: “Yi'î Ô'âkî hi ni'î. Mi'î yêki simiã Abraão, Isaque, Jacó wiôgi ni'î”, niiki niŵi. ²⁷Kîi, naâ wiôgi ni'î niigi, yi'î tiropi katîma niigi weêki niŵi. Ô'âkî hi katirã wiôgi niŵi. Wêrî bahu dutî'kârâ marimã. Tohó weérã misâ, wêrî'kârâ masasomé niirã, wisí y'i'ria wa'a, niiki niŵi Jesu.

Moisé dutisé kûú'ke ni'kâro äyú y'i'ri ni'karo ni'î niisé ni'î

(Mt 22.34-40)

²⁸Äpí kê'ra toopí Moisé ohâ'kere bu'egí Jesu tiró niiki niŵi. Jesuré saduceu masa me'ra ipítî uúkûkã ti'óki niŵi. Tohó weégi Jesu äyuró y'i'tí me'rikã i'yâgi, kîi re sêrî yã'aki niŵi:

—Moisé kîi dutî'ke dise nohó apêye y'i'rióro äyú y'i'ri ni'kati? niiki niŵi.

²⁹Jesu kîi re y'i'tíki niŵi:

—Apêye dutisé y'i'rióro a'té nemoró äyú y'i'ri ni'ka!. A'tîro ni'î: “Ti'oyã, Israel kurakâharã. Ô'âkî hi marí wiôgi ni'kitã wiôgi waro niŵi. ³⁰Tohó weérã Ô'âkî hi marí wiôgire ni'î pe'tise misâ êho peóse me'ra, misâ wãkusé me'ra, misâ ti'ó yã'ase me'ra, tohó niikã misâ tutuasé me'ra ma'iyã.” A'té ni'î apêye y'i'rióro ni'î y'i'ri ni'kase. ³¹A'té be'rore tohó kureta ni'î, niïro pe'ea!. A'té ni'î. “Marí basi ma'iró nohota äpêrãre ma'iró iã.” Apêyepia a'té nemoró niisé marísa!, niiki niŵi Jesu.

³²Kîi tohó niikã ti'ógi, Moisé ohâ'kere bu'egí a'tîro niiki niŵi:

—Masaré bu'egí, mi'î diakî hí waro uúkû!. Tohóta ni'î mi'î niisé. Ô'âkî hi ni'kitã niisami. Äpí kîi y'i'rióro niigípia marisamí. ³³Ô'âkî hire marí êho peóse me'ra, marí ti'ó yã'ase me'ra, marí wãkusé me'ra, marí tutuasé me'ra ma'isé apêye nemoró ni'î y'i'ri ni'ka!. Tohó niikã marí basi ma'iró nohota äpêrãre ma'isé äyú ni'î. Ni'î pe'tise marí wa'íkîrã i há moro peose nemoró wapatí!. Tohó niikã ni'î pe'tise wa'íkîrã wêhé i há moro peoropí i há moro peorátî niisé nemoró wapatí!, niiki niŵi.

³⁴Jesu kîi ni'î sooro mariró äyuró uúkû me'rikã i'yâgi, kîi re niiki niŵi:

—Kã'roákã di'sá! mi'î Ô'âkî hire äyuró êho peó y'i'ri ni'kaatoho, niiki niŵi. A'té be'rore neê ni'kî Jesuré sêrî yã'a ma'atiki niŵi.

Jesu masaré “Cristo naâ niigi noa makí niiti?” ni'î sêrî yã'a'ke ni'î

(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

³⁵Jesu Ô'âkî hi wi'lipi bu'êgi, masaré a'tîro niiki niŵi:

—De'ró weérã Moisé ohâ'kere bu'erã Cristo Ô'âkî hi besé'kire “Davi paramí niŵi” niisari? ³⁶Davitã Espírito Santo kîi masisé o'oró me'ra a'tîro ni'î ohâki niŵi:

Ô'âkî hi i'mîsepi niigi kîi makiré, yi'î wiôgire a'tîro niiki niŵi: “Yi'î tiro wiôgi duhirí kumuropi duhîgisa!. Mi'î toó duhikã, mi'îre i'yã tu'ti'kârãre dokã ke'akã weegíti”, niiki niŵi Ô'âkî hi, ni'î ohâki niŵi Davi.

³⁷Davi basíta Ô'âkî hi besé'ki Cristore “Yi'î wiôgi niŵi”, niiki niŵi. Tohó weégi kîi paramí se'saro niitiki niŵi. Kîi wiôgi kê'ra niiki niŵi, niiki niŵi Jesu.

Masã päharã toopíre niirã ti'sãropita Jesu weresére ti'ó ti'sakãrã niŵã.

Moisé ohâ'kere bu'erára “Naâ tohò weemá” niisé niî'

(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

³⁸ Jesu masaré bu'êgi, a'tîro niîki niîwî:

—Misâ Moisé ohâ'kere bu'erára ti'o masíya. Misâre î'yaáto niîrâ, su'tí yoasé paka me'ra sâyâ, Ô'âkî hire sêri síhá ti'sama. Tohò niiká maká dekopi wio pesáse me'ra pôo têrîkâ iasamá. ³⁹Naâ neresé wi'seripi wiôrá naâ duhî wíase kumuripi duhî sí'risama. Bosê nîmi weerópi kê'rare meharôta niî sí'risama. ⁴⁰Wapê wi'ia numia yeé wi'serire e'mâsama. Naâ yâ'áro weé'kere wâkû dutitirâ yoaká Ô'âkî hire sêri ta'sasama. Naâta âpêrá yî'riôro bu'îri da'rê yî'rí ni'ka no'oahâ niîma, niîki niîwî Jesu.

Ni'kó wapê wi'io pahasé kiogo Ô'âkî hire o'ô'ke niî'

(Lc 21.1-4)

⁴¹ Jesu Ô'âkî hi wi'ipi niîgi, masá niyéru o'ôrá sââ wíase akari diakî hi duhîki niîwî. Masá tee akáripî niyéru sâaká, î'yâ duhiká'ki niîwî. Pâhará pahiró niyéru kiorára pahiró sâaká î'yâki niîwî. ⁴²Naâ tee akáripî sâarî kura ni'kó wapê wi'io pahasé kiogo ehâko niîwô. Koô piá kuhi niyéru wapa maríse kuhiri ni'ká akaropi sââko niîwô. ⁴³Koô tohò weéka be'ro Jesu kîî bu'erára pihîo, naâre niîki niîwî:

—Diakî hí misâre werêgiti. Ô'âkî hi î'yóropi a'tígo wapê wi'io pahasé kiogo niî pe'tirâ yî'riôro o'ô yî'ri ni'kamo. ⁴⁴Âpêrá pe'e naâre di'sasêre o'oâma. Koô pe'e pahasé kiogo niîmigo, koô kiomí'ke, koô ba'â kati boo'keakâre o'ô pe'okâ'mo, niîki niîwî.

Jesu “Ô'âkî hi wi'i, Jerusalé kâha wi'i kô'â no'orosa” niî'ke niî'

(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

13 Jesu Ô'âkî hi wi'ipi niî'ki wihâari kura ni'kí kîî bu'egí a'tîro niîki niîwî:

—Îsâre bu'êgi, a'tí wi'i naâ î tapá me'ra yeé'ke pakare î'yâya. Tií wi'i âyú butia'ri wi'ihô niî', niîki niîwî.

² Jesu kîî re yî'tíki niîwî:

—Mî'î a'tí wi'i yeéka wi'ire î'yâmisa'. Be'ró neê ni'ká î tâga apêga bu'ipi yeé turia miha'ke tohasomé. Niî pe'tise mito dihó no'orosa', niîki niîwî.

A'ti imí koho pe'tiátotoho díporo Jesu “A'tîro wa'ârosa” niî'ke niî'

(Mt 24.3-28; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³ Be'ró Jesu kîî bu'erá me'ra îrigí Oliveira Ô'âkî hi wi'i diakî hi niikihípi wa'âkârâ niîwâ. Jesu toopí duhirî kura Pedro, Tiago, João, André âpêrá tí'otíropi kîî re sêri yâ'akârâ niîwâ:

⁴ —Werêya îsâre. De'ró niiká mî'î “Ô'âkî hi wi'ikâhase î taré mito dihó no'orosa” niî'ke wa'ârosari? Yê'le nohó me'ra î'yogísari a'té tohò wa'aátehere? niîkârâ niîwâ.

⁵ Jesu naâre yî'tíki niîwî:

—Âpêrá misâre niî soori niîrâ, ti'o masíya. ⁶Pâhará a'tîro niî soorásama: “Yî'î Ô'âkî hi tutuoró me'ra weé'; Ô'âkî hi besé'ki Cristo niî'”, niîrâsama. Naâ tohò niisére tí'órâ, pâharâ siru tuúrâsama.

⁷ Misâ a'mê wêhese kitiré tí'órâ, “Toopí tohò wa'âpa'ro” niiká tí'orásá'. Teeré tí'órâ, ikiátikâ'ya. Teé a'tírota wa'ârosa'. Tohò niîmiro, a'ti imí koho pe'tiátotoho di'sarósa' yuhûpi. ⁸Ni'ká kurakâharâ ape kurakâharâ me'ra

a'mê wêherásama. Tohô niiká ni'ká di'takāharā apé di'takāharā me'ra a'mê wêherásama. Pũuro apé sia'pire di'tā nara sāsê wa'ārosa'. Ihá boasé wa'ārosa'. A'té nĩ pe'tise pehé masá neê waro pi'etĩ wā'kose niĩrosa'. Numiô koô makiré wiaátoho diporo pũrĩ ni'karo weeró noho niĩrosa'.

⁹Misāre yē'ê, wiōrā tiropi miáarāsama. Misā neresé wi'seripire paáperāsama. Misā yi'ĩre êho peóse bu'iri wiōrā wa'teropi miáa no'orāsa'. Tohô weeká, yeekāhásere werērāsa'. Tohô weerā misā basi āyuró wākú ti'ó yā'aya. ¹⁰Nĩ pe'tirā a'ti imí kohokāharāre a'ti imí koho pe'tiátoho diporore Ô'ākĩ hi masaré yi'rióse kitire weré se'sa bu'a no'orosa'. ¹¹Misāre wiōrā tiropi miáakā, wākú ke'titirāta wa'āya. “ĩ sâ de'ró uúkūrāsari baa toopĩre?” nĩ wākútikā'ya. Ô'ākĩ hi misāre wākusé o'osére toopĩre uúkūya. Misā meheta uúkūrāsa'. Espírito Santo uúkūgisami. ¹²Ni'kĩ pō'ra wiōrāpire a'mêri weré sâa, wêheká weerāsama. Naâ paki simiá kē'ra naâ pō'rará wiōrāpire weré sārāsama. Naâ pō'rā kē'ra meharóta naâ paki simiāre yi'rĩ ni'ka, werikā weerāsama. ¹³Nĩ pe'tirokāharā masá misāre yi'ĩre êho peóse bu'iri i'yā tu'tirāsama. Yi'ĩre êho peó yapatĩrā pũrikā yi'ri wetĩrāsama. Yi'ĩ paki tiropi katĩ nu'kurāsama.

¹⁴Diporókĩ hipi Ô'ākĩ hi yee kiti weré mi'tagi Daniel wamêtigi a'ti imí koho pe'tiátoho diporo wa'aátehere ohá yuuki niĩwĩ. “Yā'agĩ Ô'ākĩ hire yabigĩ noho kĩ i yaá wi'ipi sâhatigĩ noho Jerusalé kâha wi'i āyurĩ wi'ipire sâháa, nu'kugisami. Tohô weégi kĩ sâhasé me'ra tiĩ wi'i yā'asé marirĩ wi'ire dohoré'gisami”, nĩ ohá yuuki niĩwĩ. Kĩĩre tiĩ wi'ipi niiká i'yārā, misā a'ti pũrĩre bu'ê ti'o masĩya. Tohô wa'aká i'yārā, Ô'ākĩ hi bu'iri da'régisami niĩrā, Judéiapi niĩrā ĩripagĩpi du'tiyá. ¹⁵Tohô wa'arĩ nimire wi'ĩ dipo sārari opá sirapi soo pesági noho po'peápikáhasere sâháa durêtimigi, diakĩ hĩta wa'â wa'āya. ¹⁶Wesepĩ tō'ogĩ kē'ra neê wi'ipĩ toháa, durêgi wa'átikā'ya. ¹⁷Tohô wa'asé nimiri nihĩ pakosā numiare, pō'rā mi'rĩrā kiorāre bihã wetise nimiri niĩrosa'. Naâ imĩyaro wa'â masisome. ¹⁸“Yisiásê nimirire tohô wa'átikā'ato” nĩ, Ô'ākĩ hire sēriyá. ¹⁹Tohô wa'asé nimiri pi'etise nimiri niĩrosa'. Ô'ākĩ hi a'ti nukúkãre weéka be'rore toô kã'ro pi'etise marĩkaro niĩwĩ. Be'ropĩ kē'rare toô kã'ro waro pi'etise marirósa'. ²⁰Ô'ākĩ hi pi'etise nimirire diótikā maa, neê ni'kĩ yi'ri wetiti butia' boosami. Ô'ākĩ hi pe'e kĩ i yará, kĩĩ besé'kãre weégi, tohô wa'asé nimirire diógisami. ²¹Tohô wa'arĩ kurare āpērã misāre niĩ soorāsama: “I'yāya. Ô'ākĩ hi besé'ki Cristo a'tó niĩmi. Toopĩ niĩmi”, niĩrāsama. Naâ tohô niiká, êho peótikā'ya. ²²Pāhará niĩ soorã a'tĩrāsama. A'tĩro niĩrāsama: “Yi'ĩ Ô'ākĩ hi besé'ki Cristo niĩ”. Ô'ākĩ hi yee kitire weré mi'tarã niĩ”, niĩ soorāsama. Pehé weé i'yorāsama naãre êho peóato niĩrã. Basiókã maa, Ô'ākĩ hi kĩĩ besé'kãrãpireta êho peó du'ukã weé si'rĩrāsama. Tohô weerã naãre neê êho peótikā'ya. ²³Misā tohô wa'asere āyuró ti'o masĩya. Teé niĩátehereta misāre weré yuu toha', niĩki niĩwĩ Jesu.

**Ô'ākĩ hi maki masĩ weeró noho ipitigĩ de'ró weé a'tĩgisari?
niisê niĩ'**

(Mt 24.29-35, 42-44; Lc 21.25-36)

²⁴Jesu a'tĩro niĩ weré nemoki niĩwĩ:

—Teé pi'etise nimiri yi'rĩka be'ro muhĩpũ imĩ kohokĩ hi na'ĩ tĩ'a wa'āgisami. Yamĩkĩ hi kē'ra bo'rê yuusome. ²⁵Yókoá birĩ diharāsama. Nĩ pe'tirā i'miãropi niĩrã nara sãákã weé no'orāsama. ²⁶Tohô wa'arĩ kura niĩ pe'tirã yi'ĩ Ô'ākĩ hi maki masĩ weeró noho ipitigĩ o'me kurãripi tutuaró

me'ra asisté dihatakā i'yârāsama. ²⁷Be'ró yi'í re werê ko'teräre o'ôo'giti. Naâ neeôorasama yi'í besé'kārā niî pe'tiro no'ô niirókāharäre.

²⁸Misâre otekihí figueiragi wamêtikihi me'ra werêgiti. Tigi dipíripi pûri yāsâ wihikā, “Kî'má wa'ârotiro weé!”, niísa! ²⁹A'té weeró noho yi'í too dipóro ni'í ke pehé wa'aká i'yârā, “Kā'roákā Jesu a'tí di'ta wiôgi sâhaátoho di'sása!”, niíya. ³⁰Diakî hí misâre werêgiti. A'té pehé tohó wa'arí kurare niirá wêrisome. Tohó wa'asére i'yâ pe'okā'rāsama. ³¹A'ti imí koho, a'tí di'ta pe'ti dihârosa! Yi'í uúkuse, yi'í bu'esé pûrikā niî nu'kukā'rosa! Niî pe'tise yi'í ni'í ke keoró wa'ârosa!

³²Yi'í opâturi a'tiátehe maa tii nimí niiká, tí hora niiká a'tígisa! niisére neê masí no'oya marí! Ô'âkî hire werê ko'terā i'mî sekāharā, yi'í Ô'âkî hi maki kē'ra masí wee! Yi'í paki Ô'âkî hi ni'kitá masísami.

³³Tohó weerā misâ äyuró wākú, ti'o masí yuuya. “De'ró niiká a'tígisari?” niî sêri, ko'té nu'kukā'ya. Yi'í a'tiátehere misâ neê masí wee! ³⁴Misâre a'tíro werêgiti. Ni'í kî masí yoarópi sihâgi wa'âsami. Kîî wa'aátoho diporo kîî re da'rá ko'teräre kî i yaá wi'ire “Ko'teápa”, niísami. Naâ nikire naâ da'raátehere kûúsami. Sopé ko'tegíre “Soperé ko'têya”, niísami. ³⁵Naâ weeró noho misâ niíya. Naâ marikā naâ wiôgi dahaátehere neê masítisama. Na'í ke'ari kura, yamí deko, kârekê' uurí kura, ou bo'reaká niígi niî boosami. Misâ kē'ra naâ weeró noho masítimirā, yi'í re ko'têya. ³⁶Yi'í wākútiro a'tí, misâre kâriráre weeró noho boka ehá peha sî'ritisá! ³⁷Yi'í misâre niisére niî pe'tiräre niígití. Äyuró wākú, ko'té yuuya, niî werêki niíwî Jesu.

Jesuré yê'êrâtirā naâ apo yuú'ke niî'

(Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jo 11.45-53)

14 Piá nimi Páscoa bosê nimi, páu bikiasé me'ra naâ moretí'kere ba'arí bosê nimi di'sákaro niíwi. (Tí bosê nimi Judeu masa naâ yêki simiá Egitopi ni'í kārā wihá wā'ka'kere wākuri bosê nimi niikaro niíwi). Sacerdotea wiôra, Moisé ohâ'kere bu'erá de'ró weé Jesuré yê'ê wêherásari? niirā, wee soó me'rise me'ra naâ weeátehere apo yuúkārā niíwā. ²Tohó niirā, a'tíro niikārā niíwā:

—Bosê nimi niiká weetikā'rā. Masá kîî re ma'írá, no'ó iaró karíku ma'a, marí tohó weesére dohórê! boosama, niikārā niíwā.

Ni'kó numiô Jesuré ma'í yi'rigo i'mî tihise piô peo'ke niî'

(Mt 26.6-13; Jo 12.1-8)

³Naâ “Jesuré wêheráti” niî apóka terore Jesu Betâniapi niiki niíwî. Simão kamí boâ, yi'í'ki yaá wi'ipi niiki niíwî. Jesu kîî ba'â duhiri kura ni'kó numiô i'mî tihikaha kiogó ehâko niíwô. Tigá akostíkaha i'mî tihise nardo wamêtise wapa bihísere posetíkaro niíwi. Tii yâkóre pe'ê keho, Jesu dipôa bu'ipi i'mî tihisere piô peoko niíwô. ⁴Äpêrā toopí niirā koô tohó weeká i'yârā, uâ yi'riakārā niíwā. Tohó weerā a'tíro a'mêri uúkükārā niíwā:

—De'ró weégo koô a'té i'mî tihise wapa bihísere mehô waro tohó weé kô'âti? ⁵A'té ni'ká kî'ma da'rasé wapa wapá ta'aro weeró noho duâgo, boká no'ô boopā. Teé me'ra pahasé kioräre wee tamú boopô, niikārā niíwā. Koô tohó weesére ti'sátirā, pûuro tu'tíkārā niíwā.

⁶Jesu pe'e naäre niiki niíwî:

—Kari boótikā'ya. De'ró weerā koôre kari boóti? A'teré yi'í re tohó weégo, äyuró weégo weemó. ⁷Pahasé kiorā misâ wa'teropi niî nu'kukā'rāsama. Misâ no'ó iarí kura naäre äyuró wee tamú masí! Yi'í maa misâ wa'teropi

niî nu'kukã i'yâsome. ⁸A'tîgo yi'îre koð weé sî'rîro põo tẽóro äyuró weemó. Koð yi'îre pió peogo i'mî tihisere apo yuú, naâ yaárã i'mî tihise wa'reátoho weeró noho yi'îre wee yuúmo. ⁹Diakî hí misâre werêgiti. A'tí di'tapire no'ó niiró yi'î masaré yi'rîóse kitire werê kusiarã, a'tîgo koð yi'îre tohó weé'kere wãkû dutirã werêrãsama, niîki niîwî.

Juda wiôrápire Jesuré o'oátehekãhase niî'

(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

¹⁰Jesu numiôre tohó niîka be'ro Jesu bu'erã doze me'rakî hi niî'ki Juda Iscariote a'tîro weéki niîwî. Sacerdotea wiôrá tîropi wa'ã, Jesuré kîî o'oátehekãhasere naâ me'ra uúkûgi wa'ãki niîwî. ¹¹Kîî tohó niisere tî'órã, ipíti e'katîrã, "Mi'îre niyéru wapa yeérãti", niîkãrã niîwã Judare. "De'ró niîká yi'îre Jesuré wiôrápire o'oró iamítito?" niî wãkûki niîwî Juda.

Jesu kîî bu'erã me'ra ba'ã tio'ke niî'

(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jo 13.21-30; 1 Cor 11.23-26)

¹²Masã pãu bikiasé me'ra moretî'kere ba'arí bosê nimi niî'kakaro niîwî. Tii nimí niîká, ni'kí ovelha wi'magí naâ Páscoa bosê nimi ba'aákihire wêhesamá. Tiítare Jesu bu'erã kîîre sêri yã'akãrã niîwã:

—No'opí marí Páscoa bosê nimi ba'aátôhore apo yuúká iasarí? niîkãrã niîwã.

¹³Tohó niîká tî'ógi, piãrã kîî bu'erãre o'ôo'ki niîwî. A'tîro naãre werêki niîwî:

—Jerusalépi wa'ãya. Toopí ni'kí masí akogá tuu peógire boka ehã peharãsa'. Kîî no'ó wa'aró siru tuúya. ¹⁴Kîî sãháaro tíi wi'î wiôgire niíya: "Ísãre bu'egí a'tîro niíami: No'opí niísari yi'î bu'erã me'ra Páscoa bosê nimi ba'aátihî tûku? niíami", niíya. ¹⁵Misã tohó niîká, i'miãrokãha tûku apo yuúka tûkuhopi misãre i'yogísami. Toopí marí ba'aátehere apo yuúya, niî o'ôo'ki niîwî Jesu.

¹⁶Be'ró kîî bu'erã wa'ã, Jerusalépi etãkãrã niîwã. Toopí etãrã, Jesu kîî niî'karo nohota niî pe'tisere bokãkãrã niîwã. Toopí naã ba'aátehere apo yuúkãrã niîwã.

¹⁷Na'î ke'aka be'ro Jesu kîî bu'erã doze me'ra tíi wi'ipire etãki niîwî.

¹⁸Naã ba'arí kura Jesu kîî bu'erãre niîki niîwî:

—Diakî hí misãre werêgiti. Misã me'rakî hi ni'kí marí me'ra ba'ã duhigi wiôrápire yi'îre wêhe dutígi o'ôgisami, niîki niîwî.

¹⁹Kîî tohó niîká tî'órã, ipíti bihá wetikãrã niîwã. Naã a'mêri sêri yã'akãrã niîwã:

—Yi'íta niîká'sa' baa, niîkãrã niîwã.

²⁰Jesu naãre yi'tíki niîwî:

—Ni'kí misã doze me'rakî hi yi'î me'ra a'ti paápi yosô ba'agi niîmi.

²¹Yi'î Ô'ãkî hi maki masí weeró noho ipítigire Ô'ãkî hi yee kiti ohãka pûri niî'karo nohota wa'ãrosa'. Tohó wa'akã, yi'îre wiôrápire o'ogí maa yã'ã butia'ro wa'ãrosa'. Kîî diakî híta bahuáti yi'rîokã, nemoró äyu boópã, niîki niîwî.

²²Jesu kîî bu'erã me'ra ba'arí kura pãugãre miî, kîî pakí Ô'ãkî hire "Áyú" niîki niîwî. Tu'ã eha ni'ko, tigaré dika waá, naãre o'ôgi, a'tîro niîki niîwî:

—Ba'ãya. A'té yi'î ipí niî', niîki niîwî.

²³ Be'ró sī'rírí paare miŕ, Ô'âkî hire "Āyú!" niŕki niŕwī taha. Tu'â eha ni'ko, kîî bu'eráre tîâki niŕwī. Niŕ pe'tirā tii paákâhasere sī'rí pe'tikā'kārā niŕwā.
²⁴ Naäre tîâgi, niŕki niŕwī:

—A'té yee diŕ niŕ'. Masá yā'áro weé'kere wērī wapa yeé basagisa!. Ô'âkî hi masaré apêye ma'má "A'tíro weegíti" niŕ'kere kûŕgisami. Yiŕ' wērīgi, diŕ a'mâ birose me'ra pâharā áyuró weé no'orásama. ²⁵ Diakî hí misâre werêgiti. A'té i'sê dika koo vinho marí ni'kâroakā sī'ríró weeró noho wee nemósome. Be'ró yiŕ' paki yiŕ' re wiôgi sôróokâpi, misâ me'ra opâturi ma'má vinho sī'ri nemógisa' taha, niŕki niŕwī Jesu.

Jesu Pedore "Mî'î yiŕ' re 'Masí wee' niŕgisa'" niŕ'ke niŕ'

(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jo 13.36-38)

²⁶ Jesu kîî bu'erá me'ra ba'âka be'ro Ô'âkî hire basâ peo toha, tiŕ wi'ire wihâa wa'âkārā niŕwā. Wihâa, îrigí Oliveira wamêtikihipi wa'âkārā niŕwā.
²⁷ Toopí wa'âgi, Jesu naäre niŕki niŕwī:

—Misâ niŕ pe'tirā a'ti yami uŕrā, yiŕ' re kô'â wā'ka pe'tiá wa'ârāsa!. Misâ tohō weeátehe Ô'âkî hi yee kiti ohâka pŕipipi niŕro nohota wa'ârōsa!. A'tíro ohâ no'okaro niŕwī: "Yiŕ' ovelha ko'tegíre wêhé no'okā weegísa!. Tohō weekā, kîi yarā ovelha no'ó iaró omastéarāsama", niŕwī. ²⁸ Be'ró yiŕ' wērī'kipi masâka be'ro misâ dîporo Galiléia di'tapi wa'â yuu tohagisa!, niŕki niŕwī.

²⁹ Kîî tohō niikā ti'ôgi, Pedro yiŕ'tíki niŕwī:

—Āpêrā miŕ' re kô'â wā'kakā, yiŕ' pŕirikā neé wa'âsome, niŕki niŕwī.

³⁰ Tohō niisére ti'ôgi, Jesu niŕki niŕwī:

—Diakî hí miŕ' re werêgiti. Ni'kakā yami piáti kârêkê' uuátoto dîporo yiŕ' re i'tiáti "Kîî re masí wee'", niŕgisa!, niŕki niŕwī.

³¹ Tohō niikā ti'omígi, Pedro niŕ nemoki niŕwī:

—Yiŕ' pŕirikā naâ yiŕ' re wêhé s'i'rikā maa, "Kîî me'ra boâgiti", niŕgisa!. "Kîî re masí wee'" niŕsome, niŕki niŕwī. Be'ró niŕ pe'tirā kîî bu'erá Pedro niŕ'karo nohota niŕ birokārā niŕwā.

Jesu Getsêmani wamêtiropi kîî paki me'ra uúkû'ke niŕ'

(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

³² Oliveira wamêtikihi îrigípi wa'ârā, tigí di'pôkâ Getsêmani wamêtiropi etâkārā niŕwā. Toopí Jesu kîî bu'eráre a'tíro niŕki niŕwī:

—Yiŕ' paki me'ra uúkûgi wa'arí kura a'topí duhî ni'ya yuhûpi, niŕki niŕwī.

³³ Toopí kîî me'ra uúkûgi wa'âgi, Pedro, Tiago, Joãore miáaki niŕwī. Kîî ipíti waro ehêri pō'rapí wākû ke'ti, bihâ wetiki niŕwī. ³⁴ Naäre niŕki niŕwī:

—Yiŕ' re wēríta wioro, bihâ wetise yi'ri mahása!. Misâ a'tó tohayá. Neé kârítikā'ya, niŕki niŕwī naäre.

³⁵⁻³⁶ Tohō niika be'ro yoâ kurero naâ yiŕ'riro wa'â, di'tâpi paâ mu'ri ke'agi, kîî pakiré sêrigi, a'tíro niŕki niŕwī:

—Pakí, miŕ' re niŕ pe'tise basió!. Miŕ' iakā, yiŕ' re a'té yā'áro yi'riátehe wa'âtikā'ato. Yiŕ' tohō niŕmikā, yiŕ' iaró weetikā'ya. Miŕ' iaró pe'e wa'aáto, niŕki niŕwī.

³⁷ Be'ró kîî bu'erá tiropi mahâmi tohaki niŕwī. Naäre kârí'kârâpire boka ehâki niŕwī. Pedore niŕki niŕwī:

—Simão, miŕ' kârīgi weeti? Neé kâ'roákā ti'si masitisari? ³⁸ Kârítikā'ya. Wâtí misâre niŕ kehe sâatikā'ato niŕrā, Ô'âkî hire sêriyá. Misâ wâkusépi

me'ra maa yi'ire êho peó nu'ku sî'rimisa'. Misâ se'saro tohó weé sî'rimirã, wãkû tutua masitisa'. Tohó weérã Ô'ákî hire sêriyã, niîki niîwî.

³⁹Tohó niîka be'ro mahâmi tohagi, kîî pakiré sêri'karo nohota sêrfki niîwî taha. ⁴⁰Sêrika be'ro kîî bu'erã tiropi mahâmi tohagi, kãrî'kãrãpire boka ehãki niîwî taha. Naãre wihã pûrî yi'riakaro niîwi. Tohó weérã kîîre de'ró niî yi'ti masítikãrã niîwã. ⁴¹Be'ró opâturi Jesu kîî pakiré sêri tiógi wa'ãki niîwî. Tohatãgi, kîî bu'erãre niîki niîwî:

—Ni'kãroakã maa sooyã, kãriyã maha. Toó kã'rota niî'. Ni'kãroakãre yi'í Ô'ákî hi maki masí weeró noho ipítigire masá yã'arãpire o'oátehe etã toha'. ⁴²Wã'ká ni'kaya. Te'á, naã tiropi wa'ãrã. Yi'íre o'oákîhi a'tí tohami, niîki niîwî Jesu.

Jesuré yê'ê wã'ka'ke niî'

(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jo 18.2-11)

⁴³Jesu kîî bu'erãre uúkûri kura naã me'rakî hi niî'ki Juda etãki niîwî. Kîî me'ra pãharã masá di'pîhîri kiorã yukipagí me'ra a'tíkãrã niîwã. Naã sacerdotea wiôrã, Moisé ohã'kere bu'erã, Judeu masa bikirã o'ôo' no'o'kãrã niîkãrã niîwã. ⁴⁴Juda Jesuré wiagi naãre a'tîro niî yuu tohaki niîwî:

—Yi'í wa'sûporopi si'siákîhi kîífta niîgisami. Kîîre yê'ê, ãyuró di'té miaapa, niîki niîwî.

⁴⁵Juda Jesu tirópi etãgi, a'tîro niîki niîwî:

—Yi'íre bu'egí. Tohó niîgita, kîîre si'siki niîwî. ⁴⁶Tohó weekã í'yãrã, Jesuré yê'ê wã'ka wa'ãkãrã niîwã.

⁴⁷Kîîre yê'erí kura ni'kí toopí nu'kugí kîi yaá di'pîhîre wehê wee, sacerdotea wiôgire da'rã ko'tegire o'mê peero ditê pã'rekã'ki niîwî.

⁴⁸Jesu masaré niîki niîwî:

—Yahagire yê'êrã a'tîrã weeró noho yi'ire di'pîhîri, yukipagí me'ra yê'êrã a'tiãti? ⁴⁹Niî pe'tise nimiri yi'í Ô'ákî hi wi'í misã wa'teropi bu'ê duhiwi. Tiítare misã yi'íre yê'êtiwi. A'té misã ni'kãroakã weesé too dipóropi Ô'ákî hi yee kiti ohãka pûripi niîro nohota wa'ã', niîki niîwî.

⁵⁰Jesuré yê'ekã í'yãrã, kîî bu'erã ni'kiréta kô'ã ni'ko, du'tí wã'ka pe'tia wa'ãkãrã niîwã.

Ni'kí ma'mî du'tí wã'ka'ke niî'

⁵¹Jesuré yê'ê wã'kakã, ni'kí ma'mî kîî kãrîgi omãka kasero me'ra oma tîhãgi siru tuúki niîwî. Be'ró ãpêrã kîîre yê'êkãrã niîwã. ⁵²Tohó weekã, kîî omã'karore kô'ãkã'ki niîwî. Kô'ã, su'ti marîgi omã wã'ka wa'ãki niîwî.

Jesuré wiôrã tiropi miãa'ke niî'

(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55, 63-71; Jo 18.12-14, 19-24)

⁵³Jesuré yê'ê, sacerdotea wiôgi tiropi miãakãrã niîwã. Toopí niî pe'tirã sacerdotea wiôrã, Judeu masa bikirã, Moisé ohã'kere bu'erã nerêkãrã niîwã. ⁵⁴Pedro pe'e Jesuré yoã kurero sacerdotea wiôgi yaá wi'í sopé pi'topi siru tuú tioki niîwî. Toopí surãra tiro ehã nuha, naã me'ra pekã me'e so'ma duhíki niîwî.

⁵⁵Sacerdotea wiôrã, tohó niikã niî pe'tirã wiôrã “De'ró weé Jesuré werê sãaro iamítito?” niîkãrã niîwã. Kîîre wêhé sî'rîrã, tohó niîkãrã niîwã. Kîîre wêhé sî'rimirã, bu'ri neê bokatíkãrã niîwã. ⁵⁶Pãharã kîîre werê sãa, niî

sookārā niŵwā. Ni'kāro noho werê sāati yuukā, basiótikaro niŵwi. ⁵⁷Āpêrā wā'kâ ni'ka, ni' soose me'ra werê sākārā niŵwā. A'tīro niŵkārā niŵwā:

⁵⁸—Īsā ā'riré a'tīro niŵkâ ti'owí: “Yi'ŋ a'tí wi'i Ô'ākī hi wi'ire masá weéka wi'ire kō'â diho pe'ogiti. Be'ró i'tiá nimi be'ro apé wi'i tu'â eha ni'kogiti. Tií wi'i masá weéka wi'i meheta niŵrosa”, niŵwī, niŵkārā niŵwā.

⁵⁹Tohō niŵmirā, naâ niisére ni'kāro noho wākūtikārā niŵwā.

⁶⁰Naâ tohō niŵkâ ti'óggi, sacerdotéa wiôgi naâ wa'teropi wā'kâ ni'ka, Jesuré sēri yā'aki niŵwī:

—Mi'ŋ re tohō niisére yi'tí weeti? De'ró niŋ yi'tigísari naâ werê sāasere? niŵkī niŵwī.

⁶¹Jesu yi'tití yi'riokā'ki niŵwī. Kīŋ yi'titíká i'lyâgi, sacerdotéa wiôgi opāturi sēri yā'a nemoki niŵwī:

—Mi'ŋta niŵti Ô'ākī hi besé'ki Cristo, Ô'ākī hi ayugi maki naâ niigi? niŋ sēri yā'aki niŵwī.

⁶²Jesu kīŋ re yi'tíki niŵwī:

—Kīŋta niŵ'. Misá yi'ŋ Ô'ākī hi maki masí weeró noho ipitígi Ô'ākī hi pi'topi duhiká i'lyārása'. Kīŋ i'mísepi niigi tutuá yi'riami. Yi'ŋ o'me kuráripí dihátikā i'lyārása', niŵkī niŵwī.

⁶³Tohō niŵkâ ti'óggi, sacerdotéa wiôgi uasére i'lyógi, kīŋ basi kīŋ yēe su'tiré wehê tī'reki niŵwī. A'tīro niŵkī niŵwī:

—Āpêrā kīŋ re werê sārā ia nemó wee'. ⁶⁴Misá Ô'ākī hire yā'áro kīŋ niŵ'kere ti'oápi. De'ró ti'ó yā'ati misáa'? niŵkī niŵwī.

Niŋ pe'tirā toopí niirá “Kīŋ re wēheró iá”, niŵkārā niŵwā.

⁶⁵Naâ tohō niŵkâ ti'órā, āpêrā a'tīro weékārā niŵwā. Kīŋ re i'sê koo e'lo peókārā niŵwā. Kīŋ kapērire bi'apékārā niŵwā. Kīŋ re paārā, a'tīro niŵkārā niŵwā:

—Niŋ bokaya. Noá mi'ŋ re paāti? niŵkārā niŵwā.

Surára kē'ra diāpoapi Jesuré paākārā niŵwā.

Pedro Jesuré “Masí wee” niŵ'ke niŵ'

(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jo 18.15-18, 25-27)

⁶⁶Jesuré wi'ŋ po'peapi yē'ê sáhaka be'ro Pedro sopé pi'topi toháki niŵwī. Kīŋ tohō weerí kura ni'kō sacerdotéa wiôgire da'rá ko'tego etáko niŵwō.

⁶⁷Kīŋ peká me'e so'ma duhígire i'lyâ, kīŋ re niŵko niŵwō:

—Mi'ŋ Jesu Nazaréki hi me'ra sihá'kita niŵ' baa, niŵko niŵwō.

⁶⁸Pedro koôre niŋ soogi, a'tīro niŋ yi'tíki niŵwī:

—Kīŋ re masítisa'. Yē'e nohóre uúkūgo uúkūsa'. Ti'o masítisa', niŵkī niŵwī.

Kīŋ sār'riro sopé pi'topi wihá ni'kakā, kārêkē' uúki niŵwī. ⁶⁹Sacerdotéa wiôgire da'rá ko'tego opāturi kīŋ re i'lyâgo, toopí niirá re a'tīro niŵko niŵwō:

—Ā'ri kē'ra naâ me'ra sihá'kita niŵmi, niŵko niŵwō.

⁷⁰Kīŋ opāturi niŋ sooki niŵwī taha. Be'roákāta toopí niirá Pedroré a'tīro niŵkārā niŵwā:

—Mi'ŋ kē'ra Jesu bu'erá me'ra sihá'kita niŵ'. Mi'ŋ Galiléiakī hi niŵ'. Mi'ŋ uúkūse kē'ra naâ uúkūse weeró noho bisísa', niŵkārā niŵwā.

⁷¹Naâ tohō niŵkâ ti'óggi, Pedro niŋ soo nemoki niŵwī taha:

—Yi'ŋ diakī híta uúkūtikā, Ô'ākī hi yi'ŋ re bu'ŋri da'reáto. Yi'ŋ misá uúkūgire neê masítisa', niŵkī niŵwī.

⁷²Kīŋ tohō niirí kura kārêkē' opāturi uúki niŵwī taha. Tohō weeká, Pedro Jesu too dipóropi niŵ'kere wākū bokaki niŵwī. Jesu a'tīro niŵkī niŵwī:

“Kārêkê' piáti uuátotoho diporo mi'í yí'í re i'tiáti 'Kíí re masí wee", nífgisa", níki níwī. Teeré wākūgi, ipíti utíki níwī.

Jesuré Romano wiôgi Pilato sêrí yâ'a'ke ní'

(Mt 27.1-2; 11-14; Lc 23.1-5; Jo 18.28-38)

15 Bo'reaká sacerdotea wiôrá nerêkārā níwā. Judeu masa bikirá, Moisé ohâ'kere bu'erá kē'ra nerêkārā níwā. Ā'rá ní pe'tirā wiôrá nerê ke'a, “Jesuré de'ró weerásari maríá'?” ní uúkūkārā níwā. Uúkū toha, Jesuré ði'te tihárā, Pilato tiropi mii ehákārā níwā. ² Pilato Jesuré sêrí yâ'aki níwī:

—Mi'íta níti Judeu masa wiôgi? níki níwī.

Jesu yí'tíki níwī:

—Mi'í níro nohota kííta ní', níki níwī.

³ Sacerdotea wiôrá Pilatopire pehé werê sâakārā níwā. ⁴ Tohó níká tí'ôgi, Pilato opâturi Jesuré sêrí yâ'a nemoki níwī taha:

—Mi'í re naâ tohó nísére yí'tí weeti? Díkése pehé mi'í re werê sâarā weeti? níki níwī.

⁵ Jesu neê yí'tití yí'riokā'ki níwī. Tohó weégi Pilato í'yâ mariaki níwī.

Jesuré wêhe dutí'ke ní'

(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jo 18.38-19.16)

⁶ Kí'mâri niki Páscoa bosê ními níká Pilato a'tíro weesétiki níwī. Ní'kí bu'íri da'rerí wí'ipi níigíre masá naâ du'u wíró dutigíre du'u wíró míhakúki níwī. ⁷ Tiítare ní'kí bu'íri da'rerí wí'ipi Barrabá wamétigi wiôráre yí'rí ní'ka, naâre kô'à sí'ri, kíí me'rakāharā masaré wêhé'kārā me'ra duhíki níwī. ⁸ Masá Pilato tiropi wa'á, “Mi'í bosê ními níká wee wiáro noho weeyá”, níkārā níwā. ⁹ Pilato naâre yí'tíki níwī:

—Misá Judeu masa wiôgíre yí'í du'u wíróká íasarí? níki níwī.

¹⁰ Pilato sacerdotea wiôrá Jesuré io tihárā kíípire wíá'kere masíki níwī.

¹¹ Sacerdotea wiôrá Barrabá pe'ere du'u wíróro íarā masaré Barrabá pe'ere du'u wíró dutiya ní kusiakārā níwā. ¹² Tohó níká tí'ôgi, Pilato naâre sêrí yâ'aki níwī:

—Misá Judeu masa wiôgi níigí me'ra pe'ere de'ró weeká íasarí? níki níwī.

¹³ Tohó níká ní pe'tirā karí'kū mahakārā níwā:

—Kíí re kurúsapi paâ bi'pe wêheyá, níkārā níwā.

¹⁴ Pilato naâre níki níwī:

—De'ró weégi tohó wee boósari? Ā'rí neê kâ'ró yâ'áro weetíki níiami, níki níwī.

Kíí tohó nímikā, masá karí'kū nemokārā níwā:

—Kurúsapi paâ bi'pe wêheyá, níkārā níwā.

¹⁵ Tohó níká tí'ôgi, Pilato masá me'ra áyuró ní sí'rigi, Barrabáre du'u wíróki níwī. Be'ró Jesuré surárare tára dutí toha, kurúsapi paâ bi'pe wêhe dutíki níwī.

¹⁶ Tohó weérā naâ Pilato yaa wí'í po'pea níirí tūkuhopi kííre miáakārā níwā. Toopí ní pe'tise kurari surára nerêkārā níwā. ¹⁷ Naâ Jesuré ní'káro su'tíro ipíti só'aró, wiôrá sáyaró nohore sâakārā níwā. Tohó níká ní'ká be'to potá me'ra weéka be'tore kíí dipôapire peókārā níwā. ¹⁸ Be'ró kííre karí'kūkārā níwā:

—E'katí peoya Judeu masa wiôgíre, ní karí'kūkārā níwā.

¹⁹Ni'kági yukí gi me'ra dipôapire paâ mihakārā niŵā. I'sê koo e'lo peó, kíîre buhíkārā, ehâ ke'apekārā niŵā. ²⁰Naâ kíîre tohó buhíkā'ka be'ro wiógi sáyari su'tiروه tuu weekārā niŵā. Be'ró kíî sâyâ mi'ta'karore sâākārā niŵā taha. Tu'â eha ni'ko, kíîre kurúsapi wêhērā wa'ārā miáakārā niŵā.

Jesuré kurúsapi paâ bi'pe wêhé'ke nií'

(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jo 19.17-27)

²¹Jesuré wêhērā wa'ārā naâ miári kura ni'kí masí Simão Cirene wamêtiri makakí hi ká'pupi nií'ki tohátiki niŵí. Kíî piárā Alexandre, Rufo paki niíki niŵí. Jesu kurúsa wiá wā'karopi kíî yí'ríkā'kā i'yārā, kurúsare kíîre wiá dutikārā niŵā.

²²Jesuré ni'ká bu'a Gólgota wamêtiropi miáakārā niŵā. Gólgota niíro, "Masá boâ weeka dípoa" niíro weésa'. ²³Toopí pūrisé tí'ó yā'atikā'ato niírā, vinho mirra wamêtise me'ra moré'kere tiákārā niímiwā. Jesu sí'ritiki niŵí. ²⁴Be'ró kíîre kurúsapi paâ bi'pe wêhékārā niŵā. Surára kíî yeé su'tiré díka waárā, nií bokape wapá ta'akārā niŵā. Yê'e nohóre bokarásari? niírā, tohó weekārā niŵā.

²⁵Jesuré kurúsapi paâ bi'pe ni'kori kura, yamí yā'kuro nove niiká niíkaró niŵí. ²⁶A'té bu'iri "kíîre wêhé'" niírā, kurúsapi ohâ ô'oka píhi a'tíro ohâ no'okaro niíwi: "Á'ri Judeu masa wiógi niími", niíkaró niŵí. ²⁷Jesu me'ra ápêrā piárā yahará kurúsapi paâ bi'pe ni'ko no'okārā niŵā. Ni'kí diakí hi pe'e, ápiré kúúpe' pe'e ni'kókārā niŵā. ²⁸Tohó weeká, Ô'ákí hi yee kitire ohâka pūripi ohâ'ke keoró wa'ákaró niíwi. A'tíro ohâ no'okaro niíwi: "Kíí kè'ra yā'arā wa'teropire moré su'u tamuki niŵí", niíwi.

²⁹⁻³⁰Masá Jesu pí'to yí'ríkārā, kíîre buhíkārā, dípoa yure mihakārā niŵā. A'tíro niíkarā niŵā:

—Í hí! Mí'í "Ô'ákí hi wi'ire kô'ágiti", niímiwimi. "I'tiá nimi be'ro weé pe'ogiti", niíwi. Tohó nií'ki mí'í basita yí'rióya. Toopí kurúsapi wā'yagi díhátia, nií buhíkā'kārā niŵā.

³¹Naâ weeró nohota sacerdotéa wiôrā, Moisé ohâ'kere bu'erá kè'ra buhíkā'kārā niŵā. Naâ basi a'méri a'tíro niíkarā niŵā:

—Kíî ápêrā marikäre yí'riówi. Kíî basi pe'e yí'rió masitimi. ³²Ô'ákí hi besé'ki Cristo Israel kurakáhará wiógi niígi, kurúsapi díhátia. Kíî díhátiká pūrikäre, êho peórati, niíkarā niŵā.

Yahará Jesu me'ra kurúsapi paâ bi'pe ni'ko'kārápita buhíkā' sâhakārā niŵā.

Jesu wêrî'ke nií'

(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jo 19.28-30; Hb 6.19-20; 10.19-20)

³³Jesu kurúsapi wêrírí kura daharí tero niiká nií pe'tiro tíi dí'tapi na'í tí'a wa'ákaró niíwi. Teê yamíka' trêš niiká'pi na'í tí'a tiokaro niíwi. ³⁴Tohó wa'arí kurata Jesu ípíti karíkúki niŵí. Arameu masa yee uúkúse me'ra a'tíro niíki niŵí:

—Eloí, Eloí, lama sabactáni? A'tíro niígi, "Ô'ákí hi, Ô'ákí hi, de'ró weégi yí'íre kô'â wā'kati?" niígi, tohó niíki niŵí.

³⁵Ápêrā ni'karérā toopí niirá tohó niisére tí'órā, a'tíro niíkarā niŵā:

—Tí'oyá sí'í uúkúse. Díporókí hípi Ô'ákí hi yee kiti weré mí'tagi Eliare písúgi weesamí, niíkarā niŵā.

³⁶Kĩĩ karíkūkã ti'ógi, ni'kí omá wã'ka, ni'ká si'ti vinho piásé me'ra more'kere yosóki niíwĩ. Yosó toha, ni'kági yukígipi di'té ó'o, Jesuré sió moro tiãgi, a'tíro niíki niíwĩ:

—Í'yã ni'irã marí yuhûpi. Elia yi'riógi a'tígi a'tígisami kíĩre. ³⁷Be'ró Jesu ipíti karíkū, wērĩa wa'áki niíwĩ. ³⁸Kĩĩ wēriri kura a'tíro wa'ákaró niíwĩ. Ó'ákĩ hi wi'ipi sacerdotéa sãháaropi ka'mú ta'a yosari kaseró i'miáro pe'e tí'rĩ dihati, piá kaseró dika watí yohakaro niíwĩ. ³⁹Surára wiógi romano Jesu doká nu'kugí kíĩ tohó karíkū wēríká í'yãgi, a'tíro niíki niíwĩ:

—Diakĩ híta ã'rĩ Ó'ákĩ hi makĩ niiápi, niíki niíwĩ.

⁴⁰Numiá yoarópi Jesuré í'yã nu'kukārã niíwã. Naã wa'teropi ã'ra numiá niíkarã niíwã: Maria Madalena, apêgo Maria José, Tiago niĩ tiogi naã niigi pako, tohó niiká Salomé niíkarã niíwã. ⁴¹Á'ra numiá Jesuré Galiléiapi niiká siru tuú'kārã, kíĩre wee tamú'kārã niíkarã niíwã. Tohó niiká ãpêrã numia pãhará Jesu Jerusalépi wa'aká siru tuú'kārã toopí í'yã nu'kukārã niíwã.

Jesuré naã yaá'ke niĩ'

(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jo 19.38-42)

⁴²⁻⁴³Jesu wērĩka nimi Judeu masa sootáhi nimi diporo niíkaró niíwĩ. Tohó weérã naã ba'aátehere apo yuúrá weékārã niíwã. Na'í ke'ari kura José, Arimatéia wamétiri makakĩ hi etãki niíwĩ. Judeu masa wiðrã me'rakĩ hi wiógi niíki niíwĩ. Josetá Jesuré “Ó'ákĩ hi besé'ki niĩmi”, niĩ ého peóki niíwĩ. Tohó niiká kíĩ wiógi sãháatehe ké'rare ko'têki niíwĩ. Tohó weégi uiró mariró wákū tutuaro me'ra Pilato tiropi sãháaki niíwĩ. Sãháa, Jesu yaá ipiré sērĩki niíwĩ. ⁴⁴Pilato tii ipiré sērĩká ti'ógi, kíĩ wērĩa toha'kere masígi, tí'o mariá wa'áki niíwĩ. Be'ró surára wiógire diakĩ híta wērĩa wa'ãpari? níigi, sēri ya'akĩhi pihĩoki niíwĩ. ⁴⁵Surára wiógi “Diakĩ híta niiápi” niiká ti'ógi, Pilato Jesu yaá ipiré Joseré o'ò dutiki niíwĩ. ⁴⁶Tohó weégi José kíĩre omaátihĩ kaseró ãyurĩ kaserore duúki niíwĩ. Be'ró Jesu yaá ipiré mii dihóo, tii kaséro me'ra omáki niíwĩ. Tu'ã eha ni'ko, ni'ká tuti í'tãgapi se'êka tutipi sió soro kũuki niíwĩ. Be'ró tii peére í'tãgaho me'ra tuú bi'aki niíwĩ. ⁴⁷Maria Madalena, apêgo Maria piárã José, Tiago pako Jesuré yaá'karore í'yãkārã niíwã.

Jesu kíĩ wērĩ'kipi masá'ke niĩ'

(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jo 20.1-10)

16 Saurú naã soo wiári nimi yi'rĩka be'ro Maria Madalena, apêgo Maria Tiago pako, tohó niiká apêgo Salomé i'mĩ tihise duúkārã niíwã. Teé me'ra Jesuré kíĩ ipiré pið peorã wa'ãrã weékārã niĩmiwã. ²Muhĩpũ mĩhátiri kura ma'má semana sãhá ni'kari nimi soorĩ nimi niiká Jesuré yaá'karopi wa'ãkārã niíwã. ³Naã toopí wa'ãrã, a'mēri sēri yã'akārã niíwã:

—Noá marĩre tigã í'tãgere tuu páao basarosari? niíkarã niíwã.

⁴Toopí ehãrã, tigã í'tãgaho tii tutĩre bi'ákaga apé sia'pi kuyaká í'yãkārã niíwã. ⁵Tohó weérã tii tutipi diakĩ hí sãháa wa'ãkārã niíwã. Toopí diakĩ hí pe'e ni'kí ma'mĩ duhiká í'yãkārã niíwã. Kíĩ yoaró su'tíro butiró sãyaká í'yãrã, ipíti ikiákārã niíwã. ⁶Kíĩ naãre niíki niíwĩ:

—Yĩ'ĩre uítikã'ya. Misã Jesu Nazarékĩ hire naã kurúsapi paã bi'pe wēhé'kire a'mãrã weé! Kíĩ masá tohami. A'toré marimĩ. Kíĩre naã kũũ'karore í'yãrã a'tiã. ⁷Be'ró kíĩ bu'erãre, tohó niiká Pedröre werērã wa'ãya. “Kíĩ misã diporo Galiléiapi wa'ã yuugisami. Kíĩ misãre too dipóropi nií'karo nohota toopí kíĩre í'yãrãsa”, niĩ werērã wa'ãya, niíki niíwĩ.

⁸Kĩĩ tohò niiká ti'órã, numiã Jesuré yaá'karopi niĩ'kãrã ikiã nara sãárata, omá wã'ka wa'ákãrã niĩwã. Ipíti i'ya ikiã'kãrã niĩ tiharã, naã i'ya'kere, naã ti'ókere ãpêrãre werêtikãrã niĩwã.

Jesu Maria Madalenare bahuá mi'ta'ke niĩ'

(Jo 20.11-18)

⁹Jesu bo'reaká soorí nimi niiká wẽrĩ'kipi masáki niĩwĩ. Títare Maria Madalenare bahuá mi'taki niĩwĩ. Koõreta too dipóropire Jesu sete wãtiã kiogóre kô'á wiroki niĩwĩ. ¹⁰Kĩĩ koõre bahuáka be'ro kĩĩ me'ra sihá'kãrãe, kĩĩ wẽrĩ'kere dihasé wã'a utiráre werêgo wa'áko niĩwõ. ¹¹“Jesu katiãmi, yi'ĩ kĩĩre i'yaápi” niiká ti'órã, êho peótikãrã niĩwã.

Jesu piárã kĩĩ bu'esére siru tuú'kãrãre bahuá'ke niĩ'

(Lc 24.13-35)

¹²Jesu Maria Madalenare bahuáka be'ro ãpêrã piárã kĩĩre êho peórãre bahuáki niĩwĩ taha. Naã ká pupi siharãre kĩĩ ãpi weero noho bahugi bahuáki niĩwĩ. ¹³Be'ró kĩĩre i'ya masika be'ro ãpêrã kĩĩ bu'erã niĩ'kãrãre werêrã wa'ákãrã niĩwã. Naã kê'rare êho peótikãrã niĩwã.

Jesu kĩĩ bu'erãre “A'tĩro weeyá” niisé niĩ'

(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jo 20.19-23)

¹⁴Maria Madalenare, tohò niiká ãpêrãre bahuáka be'ro Jesu kĩĩ bu'erã onzere bahuáki niĩwĩ. Naã ba'á duhiri kura bahuáki niĩwĩ. Naã “Kĩĩ masáki niãmi” niisére êho peótikãrã niĩwã. Naã êho peótise bu'iri naãre tu'tiki niĩwĩ. ¹⁵Be'ró a'tĩro niĩki niĩwĩ:

—Niĩ pe'tiropi niĩ pe'tirãre yi'ĩ masaré yi'riógiti niisé kitire werêrã wa'áya. ¹⁶No'ó yi'ĩre êho peó, wamê yee no'ogi yi'rió no'ogisami. Yi'ĩre êho peótigi pũrikã bu'iri da'rê no'ogisami. ¹⁷Êho peórã naã êho peóserẽ i'yórã, a'tĩro wee masirãsama. Yi'ĩ tutuaró me'ra wãtiã masaré sãháa'kãrãre kô'á wiro masirãsama. Tohò niiká apêye naã uúkũ masiti'kere uúkũ masirãsama. ¹⁸Naã ãyãre yê'ekã, tohò niiká nimá si'rikã, neê mehêkã wa'ásome. Do'ãtirãre amũkã yã peókã, yi'rirã sama, niĩki niĩwĩ Jesu.

Jesu i'mĩsepi mihá butia'ke niĩ'

(Lc 24.50-53)

¹⁹Be'ró marĩ wiógi Jesu kĩĩ bu'erãre werêka be'ro Ô'ãkĩ hi i'mĩsepi kĩĩre mii mihá wa'ãki niĩwĩ. Toopire kĩĩ paki tirópi diakĩ hí pe'e ehã nuhaki niĩwĩ. ²⁰Tohò wa'ãka be'ro kĩĩ bu'erã niĩ pe'tiropi kĩĩ yi'rióse kitire werêsterã wa'ákãrã niĩwã. Naã werekã, Jesu kĩĩ basita naãre wee tamúki niĩwĩ. Naã weresére diakĩ híta niĩ' niĩgi, ãyusé naã weé i'yo mihakã weéki niĩwĩ.